

עֵתֶר | ז

דרך גבר | תמוז תשע"ג

עורכים: אבישר וסיון הר שפי

מיסודו של מבוע

מקימו ועורכו הראשון

יעקב אבן-חן ז"ל

כתב העת יצא לאור
בתמיכת מועצת הפיס לתרבות ולאמנות

עיצוב גרפי: מיכל קוטנר
עריכה לשונית וניקוד: יעל אופק-שמוש, שרה פוקס
אמן מלווה: יונתן פרויס
תמונת שער: פרט מתוך: 2012, רשת וחושי ברזל, עיסת נייר.

©
כל הזכויות שמורות

עתר
יוצא לאור על ידי עמותת מבוע
תמוז, תשע"ג

כתובת המערכת: atar670@gmail.com

הפקה:
הוצאת תבונות
מכללת הרצוג - גוש עציון
ליד ישיבת הר עציון
אלון שבות 90433
טל' 02-9937333
פקס' 02-9932796
דוא"ל: tvunot@herzog.ac.il

סדר הדברים

	פתחה	העורכים
5		
		דרך גבר
9	סדרת עצמי ובשרי	דב ברקוביץ
14	מעמד האשה	יצחק אלחנן לוי
15	מחזור	
16	סקירת מערכות	אריאל זוננפלד
17	מבט	
18	אופנים ושרפים	צופיה מזוז
19	קריאת הגבר	יוסי גמליאל
21	שירה	שמואל נמט
22	ליבידו	דעאל רודריגו גארסיה
24	מסמרים ונוצות 2	אביה וינברג
25	ליטרת הבשר	אפרת ביגמו
27	(יעקב מסתבך באהבותיו)	
28	(נפש מתחככת בבשר)	
29	הנחת תפילין	יעקב עזריאל
30	מילקי	
31	פיסטוקים (סיפור)	יעקב צ. מאיר
	שיחת הטלפון של הבחורה שבכתה	הילה מלמד
34	מאחוריי בקו 434 ביום ב' 29.5.12	
36	מגרש ביתי	קובי וינברג
37	עבדים, נשים וקטנים	יעל לוי
40	אורח	שפי רוזנצוויג
	הירא	
41	מדברים עם הבית	עמיחי חסון
42	מקלו של סבי	
		טמיר ונעלם
45	לך דומיה תהילה	הילה מלמד
46	אילוהים שוכר דירה בנחלאות	
47	סעודה שלישית	
49	(הסתירה הפנימית)	הדר שרקי
50	דרך סומאת	עדי מכבים
51	אבן אחת	
52	אופק הזריחות הריקות	
53	הרהורי תשובה	תומר גרינברג
54	תשובה	קובי וינברג
56	ואביון בעבור נעליים (סיפור)	ניצה דורי

ברוכים הקירות

61	שושנת רצון שלך נקרעת	כנרת פולק
62	בחדר הטיפולים	
64	מסע השושנה	
65	מה מסובך	איתן באום
66	שנת חלום	רות נצר
67	ברכה	
69	אימתי, לכש-	מוטי פייגין
71	בינינו סולם יעקב ניצב וראשו ארצה	דוד דביר

אבנים

75	הוא הסיפור שלי	יאיר דרייפוס
81	יום לזכרון	נפתלי מוזס
85	סלטים לרסק. ברכות	בת גלים
87	קיר	שמואל נמט
88	הקו והמרחב	

נסירה

91	משיח לפי תומו	מנחם פרומן חי-שלום
92	ציפייה לברית (לפרשת ניצבים)	
93	בחוקותי	
94	על הספסל בחדר הצר (ובבוקר קשת נשמתך)	אבישר הר שפי
96	מה אדמה תכסי	
97	החיים בזבל	
98	נסירה	סיון הר שפי
100	כסא הרב	
101	נאסף הצדיק	דוד בראון
102	(שבת הקרע הגדול) נוגע בנימים -	יורם ניסינוביץ' אבישר וסיון הר שפי
103	ראיון עם הדסה וצורי פרומן	
107		על האמנות המלווה

פתיחה

נושא השער המרכזי בגיליונו השביעי של 'עטר' הנו 'דרך גבר' – על ייחודה של החוויה והתודעה הגברית בעידן הנשיות העולה. מן השירים עולים קולות שונים, המבטאים מנעד שבין גבריות פצועה וחלשה, דמות הגבר כמי שנלקח ממנו מקומו המוכר מזה דורות ולראשונה הוא נע בחיפוש אחר מקום, לבין גבריות רבת-אונים המנסה לסגל לעצמה איפוק, ריסון, עידון – ולא תמיד בהצלחה. ההתבוננות העצמית הזאת היא חדשה, על רקע דימויה המסורתי של הגבריות כריכוז כוחות קמאיים שאינם מודעים לעצמם. חדש גם אופן ההתבוננות דרך ההשתקפות בעיני בת-הזוג, האישה, העולם הנשי. תפקידו המסורתי של הגבר – הסלע החסון המספק מחסה ופרנסה – נבחן במערכת היחסים הזוגית העכשווית, הדורשת ממנו גם דברים אחרים. לעתים התחושה היא שהדרישות מרובות וגדולות מדי, אינן מותאמות לטבעו; לעתים יש הבנה שהן מפיקות ממנו פנים חדשות ויפות יותר. הזוגיות עצמה עומדת במבחן אל מול קנאת האישה בעושר עולמה של האישה ובמעמדה החדש, אל מול הבית המתרוקן מאם היוצאת לעבודתה, ואל מול אתגרים נוספים שהציב עידן זה בפני השניים. שירים מרגשים הנוגעים בלבה הגועשת של החיים מבעד פריזמות שונות מצויים בשעריו הנוספים של הגליון: 'א-לוהים שוכר דירה', 'ברוכים הקירות', 'אבנים'.

באישיותו המיוחדת התווה הרב פרומן לנו וליוצרים רבים אחרים דרך שכלל איננה מובנת מאליה של חיבור שלם בין קודש לחופש, בין תורה ליצירה. השער החותם את הגליון, 'נסירה', מוקדש לרב מנחם חי-שלום פרומן זצ"ל וכולל שירים שלו, שירים אודותיו וראיון עם אשתו הדסה ובנו צורי, העורכים כעת את כתביו הספרותיים.

נצא אל הקריאה במילות שירה היפה של רות נצר:

וְאִזּוּ בְּחֵלוֹם הַכֵּל נִפְקַח
תְּהוֹמוֹת הַרְחִיבוּ
רְחֵפְתִּי בִּינֹתֶם
לְהִגִּיד תְּהִלָּתְךָ

העורכים

דרך גבר

דוב ברקוביץ | סדרת עצמי ובשרי

א.

עצמי ובשרי

איפה את

אם את בעצמי ובבשרי

ממש

אינך עצמך ובשרך

ואם את בעצמך ובבשרך

אינך עצמי ובשרי

אני עובר על זה

שלושים וחמש שנה

ב.

עצמי ובשרי

עזבי אותי

אני רוצה מקום רק בשבילי ובשביל החברה

מלואים אני כבר לא עושה

את יודעת שאינני הולך לבאולינג

ובאמת לא שיד אצטדיון טדי

ובכל מקומות העבודה

את כבר נמצאת

אז מה כבר נשאר לי

בשבילי ובשביל החברה שלי

ככה לעשות משהו משלנו

מעמק הלב והנשמה

רק בית הכנסת

וגם את זה

את רוצה לקחת ממני?

ג.

עצמי ובשרי
ועדת התרבות של הישוב
מארגנת לך
ערבי רקוד ויצירה,
ערבי פנימיות,
ערבי שירה,
תגיגות ט"ו באב,
מה עוד!

פעם ארגנו לי גם משהו
ערב ברכה
מכשירי כשר
סטיקים ועל האש

התקשרתי לוועדת תרבות
שאלתי
איך אצל עצמי ובשרי יש יש
ואצלי אין יש
רק ערב ברכה
מכשירי כשר
סטיקים ועל האש

ענו לי
אתה צודק

הודיעו
בערב ברכה
מכשירי כשר
סטיקים ועל האש
יהיה גם
"דבר תורה"

ד.

עצמי ובשרי
יודעתי מידעתי
שמחתי עצבותי
משלימתי חידתי

רצון הרצונות ועמוד הקיום

בורחת ומסתרת
למודת כאב מכעסי ומעצבנותי
למודת אהבתי אין קץ

סליחתי מלאתי דמעתי ממשותי
על מה שאני
ומה שאני לא

ה.

עצמי ובשרי
רזי רקוד החיים
שָׁלְנוּ
גְדוּלִים מְאוּד
גְדוּלִים עֲלֵינוּ

כשעמדנו מתחת לחפה
הכרתתי אותך?
הכרת אותי?
הכרנו את עצמנו?
ידענו משהו על הדרך
שגלך
על הנשמות שנביא
לשרש שמחתנו?

רזי רקוד החיים
שָׁלְנוּ
עמקים מאוד

יש מקום
בְּאֶשֶׁר הוֹלְכִים אֵלָיו
מְקוֹם שֶׁל מְגַע
יָד בְּיָד
גּוֹף בְּגּוֹף
נֶפֶשׁ בְּנֶפֶשׁ
נִשְׁמָה בְּנִשְׁמָה
אֶת עֲצָמֵי וּבִשְׂרֵי
אֲנִי עֲצֵמְךָ וּבִשְׂרֵךָ
דַּעְתִּי דַּעְתְּךָ
דַּעְתְּךָ דַּעְתִּי
א

רְזִי רְקוּד הַחַיִּים
שְׁלָנוּ
עֲלוּמִים מְאוּד

שֶׁל מְלָה אַחַת
מְלָה שְׁעוֹד לֹא הִיְתָה
שָׁשׁוּב לֹא תִהְיֶה
מְלָה אַחַת
שְׁלָנוּ

רַק הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
יִדְרַע
לוֹמֵר אוֹתָהּ

רשת ברזל, עיסת נייר, עלים יבשים, 2012

יצחק אלחנן לוי | מעמד האישה

הגבר מפנה את מקומו
עדן האשה
עננים מתפזרים ועולה בעדס לבנה
הלילה טהור ונגה לו סביב
אבות מרדימים ילדים
נומי ילדה
אמא עוד לא חזרה

אל הגן משכימות הנשים לעברו
כי אדם אין
גבר תופס אמנות אשה
כלים מודחים
זרעים נובטים לאט בצלוחית חדשה
ואני מחפש את הצלע עליו נשען
מעמד האשה

| י"ב בשבט ה'תשע"א |

מחזור

עֲכָשׁוּ אֲנִי בְקַטְנוֹת
אֲנִי וְאֵלֹהִים בְּפֶסֶק-
זְמַן לְהִתְגַּעֵגַע

מָחָר אֲרוֹץ בְּמִרְחָבֵי אֵל
אֶגְמַע מִי צְפוֹנוֹת
הַיּוֹם אֲנִי בְקַטְנוֹת

אוֹכֵל פֶּת דָּלַת נִתְרָן
מִים בְּלִי טַעְמִים
מָחָר אֲשָׁקֶה עֲדָנִים

כָּל פְּעִימָה מִתְחִיל
מֵהִתְחַלֵּל מִתְחִיל
מִן הַהֶפְסֵק
לְהִתְגַּעֵגַע מִתְחִיל
וְכֹלֵי חֵיל וְרַעְדָה

קוֹרֵא שְׁמַע עַל הַמָּטָה
וּמְחַכָּה...

| ט"ז בשבט ה'תשע"ב |

אריאל זוננפלד | סקירת מערכות

הריון מחוץ לרחם,
תופעה נפוצה מאוד
אצל גברים.
אין להם
מקום

משתמשים
באם פנדקאית
במקום.

*

סוד הצמצום
יושב מתוח על הכסא
(זו לו פעם ראשונה אצל גינקולוג).
מבטו האדיש לא משוטט בפחד על הכסא שלצדו
עליו לא יושבת אף אחת
עכשו.

סוד הצמצום דרוך לקראת הוילון,
אם רק יתבקש. הוא מאוד מתחשב,
הסוד,
מביט משתאה בחלל המתמלא עצמים,
בבטן המלאה.

את כאב החלל הפנוי
ממנו
מרגיש
סוד הצמצום.

מבט

מעזרת נשים:
כך אני מביט בך,
ממחיצות גופי.
לא מכיר דרך אחרת
להביט

האדם (כך אני טוען), משוטט בחוץ, לעולם
בשדה-ראיה שלו.
אך יש,
ויסגר עיניו אל גופו
וירדם.

צופיה מזוז | אופנים ושרפים

חֲשַׁבְתִּי: תִּלְמַד מַלְיָם חֲדָשׁוֹת,
 כְּמוֹ רֶךְ וְעַגְל וּפְתוּחַ,
 כְּמוֹ שְׂמֵלָה רְחֹבָה,
 כְּמוֹ קְטִיפָה,
 כְּמוֹ תִינּוֹק.
 חֲשַׁבְתִּי, אוֹכֵל לְהִתְעַרְטֵל בְּסִמְנֵי
 הַשָּׂאֵלָה
 לְהֵייל חֲלָשׁוֹת
 לְהִתְגַּלּוֹת

חֲשַׁבְתִּי: אֲנִי וְיֹלָה וְאַתָּה
 כַּף יָד גְּדוּלָה,
 וְקִשָּׁת
 בְּעַגּוּל
 בְּחָלוּל
 נוֹגַע, מְלֻטָּף.
 חֲשַׁבְתִּי אֶתָּה
 כְּתָרֶף

אֲכַל אֶתָּה אוֹמֵר, הַבִּיטִי:
 רְגָלִים רוֹדְפוֹת
 אֶת הַשְּׁחָקִים
 חוֹטֵי חֲשָׁמַל גְּבוּהִים
 תְּלוּיִים בְּשָׂמִים
 בְּרוֹשִׁים קוֹרְעִים קָרְעִים
 בְּרָקִיעִים

אֶתָּה יוֹדֵעַ?
 גַּם אוֹפְנִים וּשְׂרָפִים
 נִדְלָקִים וְכָבִים מִדֵּי לַיִל

יוסי גמליאל | קריאת הגבר

בכל יום תורמין את המזבח בקריאת הגבר או סמוך לו
ולא הייתה קריאת הגבר מנעת עד שהייתה עזרה מלאה מישראל
מאי קריאת הגבר? רב אמר קרא גברא
(בבלי, יומא כ, א-ב)

הלל גופי את
ה'. אהללה ה' בידי
אזמרה לא-להי בכוחי
יערב עליו (אוני)
יתמתחו למולו שרירי
רגלי אשא אל שמים כפי
המזיעות רגבי עפר
את גופי הנמתח
הנפרד
באצבעות ברזל ומזבח אדמה
אשרקה לו ריח גדולה וחקק
מפרק הרים אני מנעורי
למן הלילה בו אמר
הרה גבר

חוטי ברזל, קרטון גלי, 2013

שמואל נמט | שירה

תמיד טוב שיהיה אתך עט
באחד הכיסים,
אבל לא בכיס המכנסים.
אחרי הבעיטה גופך יתקפל מכאבים
ולא תצליח להוציא את העט.
שים את העט תמיד בכיס החלצה העליון
מוכן לשליפה אחרי הבעיטה.

שירה כותבים אחרי בעיטה בביצים.
בשארית כוחותיך,
כשכל גופך מתפתל בעויותות של כאב.
בעוד הטפות חוזרות למוח
דרך עמוד השדרה,
זרמות לידים,
לקצות הצפרנים.
אז, תכתב שירה.

תשב באיתן קשתך
ונפוז זרעי ידך.

דעאל רודריגו גארסיה | ליבידו

אָמֶרְתִּי

לא טוב היות האדם ליבידו

לבי אומר לי

להרפות מאחיזת ידו

ליתת לו לטרף את החיים באפן אינסטינקטיבי

מה יותר יפה כך יותר מצלח כך יותר יפה.

לבי אומר לי

לעזב אותו לנפשו ואותי לנפשי.

הוא מרחרח בחשדנות הסברים מלמדים

ספורים לפני השנה של השכל.

אין פיזיקה במעוף הפרפר

מעוף הפרפר נטבע בחקי הצוף.

אָמֶרְתִּי

לא טוב היות האדם ליבידו

לבי לבדו, מצחק.

לבי אומר לי

גם ככה אני משאבה

אפשר להמשיך בדללים

למלא ריק מריק.

גילוף עץ, 2013

אביה וינברג | מסמרים ונוצות 2

מְצַאֲתִי אֶת שְׂאֵהְבָה נִפְשִׁי

וְעֵכְשׁוֹ מָה?!

בְּעֵקֶר מְסַמְרִים

חֲלוּמוֹת מִתְּפַנְנָצִ'רִים

אֶל חוֹפֵי מְצִיאוֹת

מִתְעוֹרְרִים בְּבִקְרָה וּמְדַלִּיקִים

מִסְכּוֹת

נִתְקָעִים בְּפִקּוּק

בְּשִׁתְיָקָה

בְּלִילֵה מְאֻחָר

בְּשֵׁהֲלֵב רוֹעֵד מִקּוֹר

וְנֵר נִדְלָק מִרְאוֹת אֵי-לֵהִים

(הָאֵרֶת פְּנִים קִיּוּמִית

הוּא הָיָה אוֹמֵר)

מְזַכֵּרָה אֶת הַנוֹצוֹת.

אפרת ביגמן | ליטרת הבשר

אִשָּׁה עוֹמֶדֶת בְּגִבָּה אֵלַיךְ
רוֹחֶצֶת בְּלִים שֶׁל עֲרָבִית. אֵינֶךָ צְרִיךְ לְהִבִּיט
בְּעֵינֶיךָ בְּדֵי לְרֹאוֹת תְּשִׁישוֹת קוֹלָה, בְּדֵי לְנַחֵשׁ.
הִיא שׂוֹאֶלֶת בְּעֵינֶיפּוֹת אִם תִּרְצֶה לְאָכֵל, יֵשׁ בְּמִקְרָר.
אֶת לִיטְרַת הַבָּשָׂר שֶׁלְּךָ הִיא מְבַקֶּשֶׁת.
אוֹמְרַת שֶׁהִגִּיעַ מִכְתָּב מֵהַבֶּנֶק, אֵתָה שׁוֹמֵעַ צְרִימַת מִיָּתֶר,
כְּשֶׁאֵינָה יוֹדַעַת אִם אָבֵד הַקּוֹד הַסּוּדִי וְהִיכֵן.
מְבַקֶּשֶׁת מִמֶּךָ לְהִשְׁכִּיב יְלָדִים, לְהַחֲלִיף מְאוּרוֹת בְּשָׂמִים,
לְתַקֵּן מְנוּרָה, לְהִבְיֵא לִילָה, לְנַקֵּד כּוֹכָבִים כְּדָבָים מְאִיר בְּסֵפֶר שְׁזָרוּק עַל שְׂטִיחַ.
מִתְלוֹנְנֶת עַל כְּתָמֵי רְטִיבוּת בְּקִיר, עַל לְכַלּוֹךְ לְלֹא סוּף, עַל מִינֵי זֹחֲלִים,
נִרְתַּעַת מְאוּתֶם קוֹרֵי עֶכְבִּישׁ שְׁקוּפִים
בְּמִטָּה, שְׂמֵשֵׁאִירִים אוֹתָהּ לְהִרְדֵם בְּצַד אַחֵר.

רשת וחומי ברזל, עיסת נייר, 2012

*

יעקב מסתבך באהבותיו
ידיים מגשמות משכלות שתי נשותיו
ונכדיו. אהבתו המסכסכת פוערת לע
טרף, מבעייתת חלומות.
יעקב מנסה לסדר שמותיו הנקדים והברדים
בין פסי הכתנת. בינות לאהלים.
פקעת נשמתו הקשורה מתאווה
להתיך, ליצר מחדש או אם אפשר
לנוח.
לנוח כמו אז, לפני הברכה,
מכרבל בבגדי אחיו הפרותיים
מערפל וכהה עינים כאביו
וכמותו תאב ריח, טעם ומגע.

נפש מתחככת בבשר, צמותים יחדו
 איך אפשר. נשימה נדחקת בתעלות גוף,
 עוברת, מנסה שלא לגעת, כתמים שמנוניים, דביקים.
 נקבוביות נאנחות, יורקות לכלוך שחר ומנסות בשארית
 לשאת אימה וחשך, ללוש מהן בצק ירד, עגול קצה-אצבע, לצבט לחי.
 נפש שברירית, מתרסקת בזהר זכוכיתי בעורק הלב,
 עדה-לא עדה לתסימות וצפירות, נופלת בלי לודא שהטישו בקרבת מקום.
 מוחקת בעדנה גסיות מהמעיי, מבשמת אור-פנים במטהר אישי קטן,
 מפריח בועות צבעוניות שקופות, מזין אשליה זמנית של רוח.
 נפש קלועה כצמה בבשר, אדנות מתחלפת, מהבהבת, מתכסה בעפר.

יעקב עזריאל | הנחת תפלין

כָּל בִּקְרָה יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הִיָּה מְנִיחַ
תְּפִלִּין שֶׁל מְרַכְבָּה,
וּכְאֲשֶׁר סוֹבֵב אֶת הָרְצוּעוֹת עַל זְרוּעוֹ,
הִיָּה רוֹאֵה מְסֻלּוּלֵי גְלָגְלִים וְאוֹפְנִים
וְרוּחַ סַעְרָה וְעָנָן – וְאִישׁ מִתְלַקַּחַת –

כָּל בִּקְרָה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הִיָּה מְנִיחַ
תְּפִלִּין שֶׁל כְּנוֹר,
וּכְאֲשֶׁר סוֹבֵב אֶת הָרְצוּעוֹת עַל זְרוּעוֹ,
הִיָּה רוֹאֵה תּוֹים
בְּחֻמְשָׁה מְשֻׁבָּעַת.

כָּל בִּקְרָה יוֹסֵף הַצַּדִּיק, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הִיָּה מְנִיחַ
תְּפִלִּין שֶׁל חִלּוּמוֹת,
וּכְאֲשֶׁר סוֹבֵב אֶת הָרְצוּעוֹת עַל זְרוּעוֹ,
הִיָּה רוֹאֵה כּוֹכָבִים מְאַלְמִים אֱלֻמוֹת
וְשׁוֹמֵעַ אֶת הַשְּׁמַשׁ וְהַיָּרֵחַ לּוֹחֲשִׁים: אָמֵן.

כָּל בִּקְרָה יַעֲקֹב אָבִינוּ, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, הִיָּה מְנִיחַ
תְּפִלִּין שֶׁל סֶלֶם,
וּכְאֲשֶׁר סוֹבֵב אֶת הָרְצוּעוֹת עַל זְרוּעוֹ,
הִיָּה רוֹאֵה מְלֻאָכִים עוֹלִים
שְׁלֵב אַחַר שְׁלֵב.

אֲבָל אָנִי, אָנִי מְנִיחַ כָּל בִּקְרָה
תְּפִלִּין שֶׁל חַל, וּכְאֲשֶׁר אָנִי מְסוֹבֵב אֶת הָרְצוּעוֹת עַל זְרוּעֵי,
הֵן מִתְפַּרְקוֹת וּמִתְפַּזְזוֹרוֹת וּמִתְפַּזְזוֹרוֹת כְּגִירִים
בְּמִדְבַּר הַשְּׁגֵרָה.

מְתֵי אֲנִיחַ
לֹא תְּפִלִּין שֶׁל רֶשֶׁי,
וְלֹא תְּפִלִּין שֶׁל רִבְנוּ תָם,
אֶלֶּא תְּפִלִּין שֶׁל רַבִּי נַחֲמָן,
תְּפִלִּין שֶׁל שַׁבָּת?

מילקי

"סבא", הוא שאל, "למה לא הבאת מילקי?"

הבאתי במבה.

הבאתי לחם מטגן.

הבאתי צבעי מים וחוכרת לציור.

הבאתי פלסטלינה, קלפי צורות, כדור, לוח לסלמות ומגלשות;

הבאתי זכרונות אבי, ספורי ילדות,

שפות ששמרתי, חול היס וכוכבים לרב,

אנציקלופדיות וספריות שלמות,

עדשות של שפינוזה ועפרונות של קפקא.

את המילקי לא הבאתי.

"סבא, זה בסדר", הוא המשיך, "תזכר לפעם הבאה".

יעקב צ. מאיר | פיסטוקים

ברביעיית המושבים הימנית שבאוטובוס קו שמונה עשרה ישבה נערה ובכתה אל הטלפון. הנערה אמרה: 'לא. לא. אני לא רוצה. תפסיק. אל תתקשר אלי יותר בחיים. אתה לא תדבר אלי ככה. בחיים לא. תנתק לא אכפת לי. תנתק', היא הרחיקה את הטלפון מאוזנה, הניחה את ראשה על ברכיה ובכתה בקול. ברביעיית המושבים השמאלית ישבו זקן כפוף וזקנה זקופת קומה, הזקנה אמרה: 'מסכנה'.

הטלפון צלצל והילדה מחתה את לחייה וענתה: 'כן. לא, אמרתי לך שלא. מה פתאום. מה אני צריכה את המתנות שלך. אל תגיד לי מלכה. אל תגיד לי מלכה ואל תגיד לי נסיכה. תלך תגיד לה מלכה. אין בעיה. תנתק שוב פעם. כן. אני הולכת לישון אצל ההורים שלי. כן. למה? בשבילי? מה פתאום, תפסיק עם זה כבר. אתה לא תשחק אתי ככה, אתה מבין?' ניתקה והשליכה את הטלפון על המושב שלמולה.

הזקנה אמרה: 'בזמננו לא היו דברים כאלה בכלל' ונדה בראשה. הזקן אמר: 'מה את מדברת בזמננו לא היו דברים כאלה'. הזקנה אמרה: 'לא היו, אני אומרת לך, לא כאלה. מה, אני הייתי מדברת אתך ככה?' הזקן אמר: 'את לא, את זה סיפור אחר. אבל היו, בוודאי שהיו. אפילו בשיכון שלנו היו'. הזקנה אמרה: 'מי? מי בשיכון שלנו?' הזקן אמר: 'נניח ברודסקי שיצא עם הפרנקית הזאת, נו. אלה שגרים היום בדויר מוגן, ברחביה'. הזקנה אמרה: 'כן, היו קצת, אצל אחרים, אבל לא ככה, לא בכזה בכי'.

הטלפון צלצל שוב והנערה הרימה אותו, היא חדלה מלבכות וקולה היה חלש יותר: 'כן. כן, אני הבנתי את זה. אבל אני לא מוכנה שתדבר אלי שוב ככה. באמת שלא. באמת אתה אומר עכשיו? אני לא יודעת. בשבילי? חדש? תפסיק אל תתחיל שוב. אני מנתקת. באמת אני מנתקת. אני לא מוכנה שוב לדברים כאלה. לא. די. תפסיק. תפסיק אני שוב בוכה. אתה שומע שאני שוב בוכה. מה? מי זה שם אתך? מה היא שם אתך? אז מה אתה מדבר אלי ככה, תמות אינעל אבוק'. הנערה ניתקה את הטלפון והתחילה לבכות שוב.

הזקן אמר: 'אוי אוי מצחיקה את, לא היו אז טלפונים בלי חוטים אז למה שנצעק ככה באוטובוס? אמא שלי זיכרונה לברכה הייתה צועקת על אבא מהטלפון הציבורי בשיכון. ברומנית היא הייתה צועקת עליו. אפילו יותר חזק מזאת. את מבינה? ברומנית. פשי-אָה כמה צעקה'. הזקנה אמרה: 'כן, אבל ככה חזק? לא ככה'. הזקן אמר: 'וברודסקי הזה גם כן, כמה שהיא

צעקה עליו הפרנקית, כולנו היינו באים להקשיב מאחורי הקיר. הוא היה מסתובב עם הבת של הייקים, הבלונדינית, והיא, הפרנקית, היא הייתה משתגעת. מ-ת-ג-עת'. הזקנה אמרה: 'כן, בטח, בטח שמשתגעת, אבל לא ככה'.

הטלפון צלצל והילדה ענתה: 'כן. היא הלכה? היא הלכה? אני אהרוג אותה. אני אשרוף לה את הבית. שתזוהר ממני הבת זונה הזאתי. כן, אז מי זאת הייתה? אה. באמת? אה, כן. טוב, אני מאמינה לך. כי קודם לא האמנתי לך. עכשיו אני מאמינה לך. חשבתי ששכחת. כן, ככה חשבתי מה. ואיך אני אדע שאתה לא תדבר אלי ככה שוב? מבטיח? טוב, נראה. מה אבל אמא שלי מחכה לי עכשיו. אני לא יכולה. אולי מחר, אני צריכה להירגע. כי אני באוטובוס בוכה כמו איזה פוסטמה וכל האיפור נמרח לי. כן? באמת? ותבוא לאסוף אותי? אבל אני צריכה שתבטיח. אני אומרת לך. אל תתחיל עכשיו. אל תתחיל עכשיו שנרגעתי. טוב, אני עוד מעט בבית כבר. כן. אני מחכה. כן ונלך ישר הביתה. כן אז תמהר אני כבר כאן. ב'. הילדה סגרה את הטלפון והביטה בו בחוסר אמון. היא נשמה עמוק ואז פרצה בבכי והניחה את ראשה על ברכיה.

הזקן אמר: 'הפרנקית, את חושבת שהיא נשארה לצעוק ולקנא בברודסקי כשהוא היה מסתובב עם הייקית, איך קראו לה, נו, הבת של נויבאום? מה פתאום. היא הייתה מתפרפרת עם פינקלשטיין, זה שנהיה אחרי זה במועצה, מתפרפרת אתו וחוזרת לצעוק על ברודסקי. כו-לם היו באים לשמוע את הצעקות האלה. אפילו פינקלשטיין בעצמו היה בא'. הזקנה המשיכה להניד בראשה, היא אמרה: 'אבל שלא תחזור אליו זאת עכשיו, שתזוהר, שתאמין לי, אני מכירה גברים'. הזקן אמר: 'למה לא? מה היא תמצא משהו יותר טוב? שתחזור. אפילו הפרנקית חזרה לברודסקי בסוף, הם גרים עד היום בדיוור מוגן יחד, ברחביה'.

הילדה קמה לרדת מהאוטובוס ושני הזקנים ליוו אותה במבטיהם. כשירדה אמרה הזקנה: 'היו, היו, אבל לא כאלה. כאלה לא היו'. הזקן אמר: 'תראי, היא שכחה את הטלפון שלה כאן' והצביע על רביעיית המושבים הסמוכה. תוך כך התחיל הטלפון לצלצל.

הזקנה אמרה: 'נו, תענה'. הזקן אמר: 'מה פתאום? אני לא יכול לענות'. הזקנה אמרה: 'תענה, אולי זה הוא? צריך להגיד לו משהו. שייזוהר אתה. כזאת בחורה עדינה'. הזקן אמר: 'זה אני לא יכול. לענות? מה פתאום'. הזקנה הסיטה את מבטה אל החלון. הזקן נשען לפנים, קם ממקומו, נטל את הטלפון בידו האחת, נעמד במרכז האוטובוס, הזדקף מלוא קומתו הכפופה, וענה לטלפון בחגיגיות: 'השלום והברכה'. הזקנה הביטה בו בדריכות. הזקן אמר: 'לא, אני אינני שירלי, שמי חיים. שירלי שכחה את

הטלפון שלה באוטובוס ואני מצאתיו'.

הזקנה אמרה: 'תגיד לו שייזהר אתה, עם הקטנה. תגיד לו שהיא בחורה עדינה ושייזהר אתה'. חיים אמר: 'היא השאירה אותו כאן אדוני. כן, על קו שמונה עשרה. ואם תרשה לי להוסיף עוד משפט אחד אדוני. הילדה, שמה שירלי, כן? ובכן רצייתי לומר לך אדוני, ששירלי היא ילדה עדינה ויקרה ועליך להתייחס אליה ביתר כבוד'. הזקנה אמרה: 'ככה, בדיוק ככה צריך לומר לו, בנימוס ובתקיפות. שידע שיש מי שפוקח עליו עין'. חיים האזין רגעים אחדים בריכוז ופניו הביעו חוסר שביעות רצון.

הוא אמר: 'עכשיו אתה תסלח לי מאוד אדוני. אני לא עשו אותי אתמול אדוני. אני עליתי לכאן לארץ מבודפשט לפני כמעט חמישים שנה ומעולם לא דיברו אלי בגסות רוח כמו שאתה, אדוני הצעיר, מרשה לעצמך, הוא השתתק והזקנה אמרה: 'בדיוק ככה. ב-ד-י-וק ככה'. הזקן אמר: 'ובכן ידידי הצעיר, אני אולי לא יותר חכם ממך אבל חייתי יותר זמן ממך. שמונים ושתיים אדוני, במרץ ימלאו לי שמונים ושתיים, אחיזתו בעמוד התהדקה ופרקי אצבעותיו הלבניו, 'כן, אדוני הצעיר, אני חי עם אשה אחת כבר חמישים ושבע שנה ואני אומר לך, אני אומר לך, לא. אתה תסלח לי מאוד אדוני, אני מבקש לומר לך כאן משהו. אני אומר לך, ואתה תזכור את זה טוב, אתה שומע? דבר אחד אני אגיד לך - אצלנו בשיכון היה אחד שמו ברודסקי. ברודסקי זה הוא חשב שנשים הן, הן, כמו פיסטוקים אתה מבין? ככה, לפצח ולזרוק. אדוני הצעיר הריני לבשר לך, נשים הן לא פיסטוקים. זה הכול. זה כל מה שרצייתי לומר לך. לא פיסטוקים, אתה מבין?'

הזקנה אמרה: 'חיים, עכשיו אתה קצת הגזמת, אולי תיתן לי לדבר אתו?' חיים אמר: 'כן, אבל היא ירדה כבר לפני כמה תחנות. כן, אני מתאר לעצמי ש היא מחכה לך. להתראות ידידי הצעיר, תזכור את מה שאמרתי לך על הפיסטוקים'. הוא סגר את הטלפון, השליך אותו בחזרה על המושב, התיישב ואמר: 'חכם גדול הוא כבר לא יהיה הבחור הזה, אה שרה?' אחר כך נשם עמוקות וחזהו נמתח בגאווה.

שרה אמרה: 'אף פעם אתה לא יודע איפה לעצור חיים, בוא, הגענו לתחנה שלנו'. כשירדו אמר חיים: 'הפרנקית הזאת, של ברודסקי, את זוכרת איזו יפהפייה היא הייתה? איזו יפהפייה. אילו עיניים. איך הבריקו כשצעקה'. הוא מצמץ פעמיים והאוטובוס נסע לדרכו.

ספרו של יעקב צ. מאיר 'גם ציפור' יצא לאור לאחרונה בהוצאת הקיבוץ המאוחד.

הילה מלמד |
שיחת הטלפון של הבחורה שבכתה מאחוריי בקו 434
ב-8:00 ביום ב' 29.5.12

שְׁלוֹמִי, זוֹכֵר
אֶת זֶה שְׁאַהֵב אוֹתִי
וְלֹא אֶהְבֵּתִי אוֹתוֹ
אֲזוּ יֵצְאוּנוּ
וְהִתְאַהֵבְתִּי בּוֹ
בְקִטְעַת קֶשֶׁה
וְאָמַרְתִּי לוֹ
שְׂאֲנִי
אוֹהֶבֶת אוֹתוֹ
וְעֵכָשׁ הוּא אֹמֵר לִי
שֶׁהוּא

רוֹצֵה לְהִתְחַזֵּק.
שְׂאֲנִי יִהְיֶה דְתִיָּה,
כְּאֵלוֹ
בְּלִי גּוֹפִיּוֹת
וְ
זֶה.

אֹמַרְתִּי
אִם הֵייתְ אוֹהֵב אוֹתִי
לֹא הֵייתְ עוֹשֶׂה אֶת זֶה
אֲזוּ הוּא אֹמֵר לִי
יֵשׁ דְּבָרִים
שִׁיּוֹתֵר חֲזָקִים מִמֶּנִּי

סְבִיבָה
אֲזוּ תִהְיֶה
אִתְּם.
שִׁיעֵשָׂה
מֵה שֶׁהוּא רוֹצֵה

הוא אומר לי
אני מבטיח לך שלפחות ב
שלוש שנים הקרובות
לא תהיה לי אף אחת
כי כמו שאהבתי אותך
אני לא אצליח להתאהב יותר
באף אחת
ובכלל אני לא רוצה
שתהיה לי אף אחת

כי אני רוצה
לחזור בתשובה.

ושלומי,
הוא בוכה לי בפנים
שהוא אוהב אותי
מה אתה בוכה

הוא אומר לי
יש שני דברים שמחזיקים אותי -
את והאמונה

מה זה קשור עכשו
האמונה
לזה שאתה
נפרד ממני

קובי וינברג | מגרש ביתי

היא התישבה לידי ואמרה, כאלו לעצמה:
 "אתה בכלל אוהב אותי עדיין?"
 ואני החרשתי. כאלו היא דברה למישהו אחר,
 כאלו אנחנו בשער 2 ואני מפנה לה את הגב, למגרש
 מעודד בטרוף

•

מגרש ירק, מלבני, שני שערים בקצותיו
 האחד מוביל הביתה, והשני? אפשר להגיע רק עם כדור עגל,
 אם עוברים את החומה.

•

הסתכלתי עליה, אמרתי: "ברור"
 והיא חיכה: באמת?

רוצה לעצם את עיני, לשכח הכל
 (חוז מאותו רגע בדרכי האחרון)

ללחץ על כפתור הכבוי בשלט,
 להשאר.

יעל לוי | עבדים, נשים וקטנים

אַרבעַתנוּ דְּחוּקִים, דְּחוּסִים
בְּמוֹשָׁב הָאָחוּרִי
בְּאוֹטוֹבוֹס הַצֶּפוּף.
אָמַא אוֹמַרְת שְׁצַרִיךְ לְדַעַת לְבַחַר אֶת הַשְּׂכָנִים.
מִימִינִי טְבִי (בְּמַקְרָה הַטּוֹב),
מְסַתְּכַל מֵהַחֲלוֹן כְּמוֹ מְשַׁנֵּעַ,
לוֹעֵס אֶת קִצּוֹת הַצֶּפְרָנִים,
רוֹשֵׁם בְּרֹאשׁ כָּל קִילוֹמֶטֶר.
הַבְּרָכִים שֶׁלָּנוּ נוֹגְעוֹת בְּכָל פֶּעַם שֶׁהִסִּיבּוֹב חַד מִדִּי,
אָבֵל שְׁנִינוּ עוֹשִׂים כְּאֵלוֹ
לֹא שְׁמַנּוּ לֵב.
מִשְׁמֵאֵלֵי יְנוּקָא וִינּוּקָתָא
לְבוֹשִׂים בְּגָדֵי חַג
מִתְקוֹטְטִים, מוֹשְׂכִים בְּשַׁעְרוֹת.
לְפַעְמִים מִרְפֵּק תוֹעֵה
נִנְעֵץ בְּמַתְנִי.
הָאוֹטוֹבוֹס קוֹפֵץ בְּשִׁבִילֵי עֶפֶר.
בְּצַד שֶׁלָּנוּ הַקְּפִיצוֹת מְכַאִיבוֹת יוֹתֵר.
טְבִי אוֹמֵר שֶׁבַתְחַנְּהָ הַקְּרוּבָה הוּא עוֹמֵד לְעוֹף
מֵהַמְּקוֹם הַמְּחַרְבֵּן הַזֶּה.
כְּשֶׁאֲנַחְנוּ מִתְיַשְׂרִים מֵהַעֲקוּל
אֲנִי שׁוֹאֶלֶת אוֹתוֹ
אִם הוּא הוֹלֵךְ לְפַתַּח מְלוֹן עִם כָּל הַבוֹכְטוֹת שֶׁהָרוּיָח.
יְנוּקָא וִינּוּקָתָא מִתְפּוֹצְצִים מְצַחוּק.
טְבִי אוֹמֵר שֶׁאֲנִי יְכוּלָה לְצַחֵק
כְּמָה שֶׁאֲנִי רוֹצֵה
הַמוֹם שְׁלוֹ
עוֹבֵר.
יְנוּקָא צוֹחֵק. יְנוּקָתָא מְסַתְּכַלֶּת עָלַי.
טְבִי אוֹמֵר שֶׁזֶה עֲנִין שֶׁל מְאֵתִים שָׁנָה,
מְקַסִּימוֹם אֲלֵפִים,
וְשֶׁאֵין סְכוּי שֶׁהִילְדִים שְׁלוֹ אֶפְלוּ יִתְקַרְבוּ
לְסַרְחוֹן הַזֶּה.
יְנוּקָא אוֹמֵר שֶׁאֲבֵא שְׁלוֹ הַבְּטִיחַ לוֹ

כִּסּא בְּשׁוּרָה הַקְדָּמִית
כָּבֵד בְּנִסְיָעָה הַבְּאָה.
יְנוּקָתָא בּוֹכָה.
"מְקַסְיָמוּס אֲלֵפִים", אֲנִי לוֹחֶשֶׁת לָהּ
וּמְחַבֶּקֶת אֶת
כַּתְּפֵי הָאֵלֶּה.
"מְקַסְיָמוּס אֲלֵפִים", אֲנִי מְסַנֶּנֶת
וּמְהַדְּקֶת אֶת רְצוּעוֹת הַסֶּנֶר
אֶל הַגּוֹף
עַד שְׁאִין לִי
יֹתֵר
אֲוִיר

רשת ברזל, אבקת שפכטל, 2012

שפי רוזנצוויג | אורח

תובנות אל תוך הלילה
 נשכחות עם בקר צלול,
 עיפות מתאדה לנכח השוקות,
 הגיון והגינות נעלמים בצליל שחוק מטבע,
 מלים נבלעות בנפל המבוכות,
 רק אני אורח לא קרוא
 נרמז לעזוב ונשאך לחבק.

הירא

אני הירא ורף הלבב
 ובכל זאת לוקחים אותי
 למלחמה,
 ארסתי אשה ועל אף
 נלקחתי למלחמה.

נלקחתי כמעט עד הסוף
 אך לב ואשה רכים
 הסיחוני, המסו רוח קרב.

לעגו לי בשורות
 כשהסבתי פני
 אל ביתי הלא ידוע.

עמיחי חסון | מדברים עם הבית

כָּלֶס מְדַבְּרִים עִם הַבַּיִת מִבֵּין הַחֲדָרִים
וְאִישׁ אֵינוֹ מְזָכִיר הֵיכָן אֲנַחְנוּ
וְלֹאֲן אֲנַחְנוּ הוֹלְכִים
וּבֵין הַפֶּה לְאֶזֶן נִשְׁאֵל רַק מָה שֶׁשָּׁגוּר
לִפְנֵי הַשְּׂבָתוֹת אֶצֶל הַמְסֻדְרוֹנוֹת
מִי אֶכֶל אֶצֶל מִי וְאֵיךְ הָיָה
בְּיָם וְאֵיךְ אֶת מְרַגֵּשָׁה יָפָה שְׁלִי אֵיךְ
בְּתֵם הַשִּׁיחוֹת בְּדַמְמַת הַשְּׂתַתְּקוֹת
זְרָמֵי הַמְקַלְחוֹת, הַמְגַבּוֹת נִזְרָקוֹת
אֶל מְטוֹת הַבְּרוֹזֵל הַכְּבֻדוֹת
מִבְּלִי לְהַתִּיבֵשׁ
בְּשִׁמְשׁ שֶׁתָּשׁוּב רַק מְחַר.
אֲנַחְנוּ מוֹרְחִים אֶת
הַגְּרִיז עַל הַמְצַח כְּאֲמַצְעוֹ שֶׁל לֹחַ מְטָרָה

מקלו של סבי

בתחלה מלך שלמה על העליונים ועל התחתונים ולחש
 אל הרוחות כדבר אדם לרעהו והגדיל מעשיו ונשיו, עד שבא
 אשמדאי ונדמה בדמותו וישב על כסאו והיה שלמה
 משוטט כשוטה תחת השמש ואומר:
 אני שלמה בן בת-שבע, אני הייתי מלך

הגמרא מספרת שלבסוף לא מלך שלמה אלא על מקלו,
 והאין ביצר כותב: דע לך, במקל הזה היה כל העולם.

אני מתבונן עכשו בסבי מולך בקשי על מקלו לא
 מולך על צרכיו לא מולך על אשתו לא מולך על משפחתו
 נאחז בי ובמקל העץ להכנס לחדר קטן בבית שהיה פעם ממלכתו
 מצב כחפץ ללא התנגדות מול טלויזיה פתוחה,
 טוני סופרנו טריפוליטני כבר תש כוחו הוא ממלמל:
 אני עמי-שדי בן חיריה, אני הייתי מלך

ולקחתי את מקלו לבדק אולי שם כל העולם
 ולא מצאתי, רק רסיסים

טמיר ונעלם

הילה מלמד | לך דומיה תהילה

היה היתה ילדה שרצתה להגיד שלום.
אבל היתה זה שם האל. רצתה להגיד: מקום.
אבל היתה זה שם האל. רצתה לשאול: לאן?
אבל היתה זה שם האל. שתקה.
אבל היתה זה שם האל.

א-לוהים שוכר דירה בנחלאות

א-לוהים שוכר דירה בנחלאות. א-לוהים הולך לבית הפנסת כל ערב שבת ולא נכנס לתפלה ואחר כך שלוש חברות, שני חברים וזוג מארס באים אליו לסעודה וא-לוהים מצמצם את עצמו בורא להם חלל פנוי בדירה הקטנטנה שא-לוהים שוכר בנחלאות ושוכח שהוא אל בודד נורא. א-לוהים בקשי כבר נוסע למרכז לאבא גבאי ואיש היטק ואמא מודה למקרא אבל שוכר דירה בנחלאות ולפעמים מההרגל הוא כבר קורא לזה בית מכין קפה במטבח לשכנה היפה (דתלשית עם תסביך של חוזרים בתשובה). א-לוהים שוכר דירה בנחלאות פותח בלוג מוריד את הכפה מניח תפלין חולם בסנסקריט מחפש אהבה מערוב כביסה צבעונית עם לבנה ותולה אותן ברוח כמו בדי תפלה. א-לוהים אוסף מהרחוב תיה קורא לה יחידה מוציא אותה לטיול בין רשימו לשוק מחנה יהודה אומר שזו גלות והיא לא מבינה אותו הוא לא מבין אותה. א-לוהים שוכר דירה בנחלאות לא כותב את שמו על הדלת אבל משאיר לי מפתח בתבה. יש בפנים יותר מדי ספרים, בגדים לתקון, כיור מלא כלים שבורים, קלפות זרוקות במאפרה; אני רוצה לישן והוא מבטיח שיהיה מקום - כי א-לוהים שוכר דירה בנחלאות אבל כשאני באה הוא אף פעם לא נמצא.

סעודה שלישית

נשַׁמְתִי פּוֹשֶׁטֶת תּוֹהוֹ: שְׁמַלְת הַכְּלוּלוֹת
לְשָׁמַיִם שְׁחֵרִים. מִתְגַּלָּה:
לְבָנָה
מְלֵאָה
בְּמָקוֹם
הֵלֵא נְכוֹן.

נשַׁמְתִי רוֹצֵה יָדַיִם
לְהַחְזִיק וּלְטַיֵּל בֵּין חִלּוֹנוֹת הַרְאָה
דְרַעְבִּין
לְהַשְׁתַּקֵּף בְּזִכּוּכֵית הַנְּעָרוֹת הַיְפּוֹת
צְלֵעוֹתֵיהֶן
מְעַרְד קוֹלָבִים
שְׁבָרִירִי

מוֹדְדַת אֶפֶק: מְכַתֵּם שְׁמֵשׁ. רוֹצֵה
לְהַחְזִיר לַחֲנוּת
גּוֹפֵי עוֹנָה
זֶה רַק צְרִיף תַּקּוֹן

*

בְּשַׁעַת רְצוֹן הַרְצוֹנוֹת
נשַׁמְתִי
מְרַבָּה כְּשָׁפִים בְּגוֹפֵי

נשַׁמְתִי מִפְּנֵה גֵב
גּוֹפֵי סוּגְר לָהּ
רוֹכְסָן

נשַׁמְתִי מִפְּנֵה עֶרֶף
גּוֹפֵי מְנַשֵּׁק לוֹ

רשת ברזל, עיסת נייר, 2012

הדר שרקי

•

הסתירה הפנימית.
בין לכעס או לאהב אותך
קורעת אותי לגזרי גזרים
בתפלת ערב שבת
יגדל אלהים חי.
אני היחידה לבר.
יכולה להתפלל בשקט, אין מפריע.
לשלח חצים הרבות משננות
לתוך מבצר התפלות שלך.
אך אתה רוצה אותי מתיסרת, בכאבים אמתיים.
חדירה, קריעה, שאגה.
אני נזכרת ב"אשמנו, בגדנו" של יום כפור
ובטוחה שאתה הוא הבוגד.
אך מכה על חזי.
ובזמן אחר,
בדיוק כאשר המוהל מוציא את הערלה לתינוק הטרי, של אחותי
פתאום נזכרת באהבה העצומה שיש לי כלפיך.
הברית נצבטת בתוכי
הישיבה בחשך נהיית פחות סמיכה.
הדם פחות אדם. הדין מתערבב עם החסד.
כעת נתן לחזר הביתה ולשיר עם מלאכי השרת:
הלא נאמר רזים, ודברים הגנוזים שאינם נראים, טמירים וכבושים.

עדי מכבים | דרך סומאת

את הנעלם
מציב האקסיומות
אני לא שואלת למה.

רק איך
מתמטית,
אני שואלת רק מתמטית,
במשוואה של איקס ועוד ווי
ושני גדלים כמעט שוים
לגדל שלישי
לאגף אחד
- נתון שבר.

מהירות כפול זמן שזה דרך סומאת פתרון
בטויים בטויים
חסרי משמעות.

נעלם טמיר
אמרתני, אני לא שואלת למה
רק איך
מה
המרחק בין אחד למינוס אחת

אבן אחת

מִהִפְּכַת עוֹד
בְּאֶבֶן שְׁלֵא נִגְלָה:

מְכַל צֶלַע
הִיא שְׁנֵאֵהָבָה
אַחַת.

מָה בְּקִשְׁתִּי,
שְׁלֵא יִתְאַדְּוּ עוֹד הַמַּיִם.
בְּפִגְעַת הָאֶבֶן בְּשִׁמּוּרַת הַמַּעֲנֵן שְׁנִפְרָצָה לִי
לֹא יִשְׁרַט בְּפָנַי הַמַּיִם
עוֹד מֵעַגְל אֶחָד

אופק הזריחות הריקות

שִׁמְטִיתִי עֲצָמִי מִחֲבוּק יָדָךְ הַשְׁקוּפָה.
כָּל לוֹט הֶשֶׁל;
אֶפֶק הַזְּרִיחוֹת שֶׁצִּירָתְךָ לִי
גְּלִיתִי רִיק
וְאֵינוֹ
וְהָאֱמוּנָה.
אֶתְּךָ אֶסִּימְפֹטוּטָה,
שׁוֹרֵה מַעֲקָלָת
שׁוֹאֵף וְשׁוֹאֵף וְשׁוֹאֵב
וְלַעוֹלָם לֹא נוֹגֵעַ בְּפַעַל מִמֶּשׁ

תומר גרינברג | הרהורי תשובה

"וכשתאמר ותשליך במצולות ים כל חטאתם, תכוון שיושלכו כל חטאתיך ועוונותיך, וגם המקטרג העליון יושלך במצולות הים העליון, כי לסיבה זו הוצרך לאמרו על הים או על המים החיים".
(שער הכוונות, דרושי ראש השנה)

אָנִי שׁוֹקֵעַ בְּהַרְהוּרֵי כְמוֹ בְּבִץ תּוֹבְעָנִי.

אוּ אֶפְשָׁר,

כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ בְּעָרֵב שִׁבְתָּ

שׁוֹקֵעַ, אֲבָל נוֹתֵר בְּמִקּוּמִי.

זֶה הָעוֹלָם שְׁלִי שְׁמִסְתּוֹבֵב

וְכָל מִינֵי צַדִּיקִים אֶפְלִים נִשְׁפָּיִם עֲכָשׁוּ

נִנְזָפִים.

שׁוֹקֵעַ, וּבְעוֹלָמִי מִתְגַּלֶּה נִשְׁמָה יִתְרָה:

גְּרִיזִים אַחֲרוֹנִים מִתְמַעֲטִים בְּשֵׁאוֹן הַחַל

וּבְשִׁקֵט קִדְשָׁה עוֹטְפָתָה.

כְּמוֹ הַשֶּׁמֶשׁ בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה,

אֵף אֲנִי מְשַׁלֵּךְ בְּמִצּוֹלוֹת יָם

בְּעוֹד עוֹלָמִי מְכַרְכֵּר מְסַבִּיבִי

לְגִלוֹת עוֹנוֹת אֲשֶׁר בּוֹ, כְּזוֹעֵק

הַשֶּׁלֶךְ גַּם אוֹתָם.

וְאֲנִי מְנַסֶּה בְּקִרְנֵי רִכּוֹת

לְהַמְצִיא נַחְמָה בְּלִבּוֹ

אֵךְ כְּשֶׁם שְׁעוֹלָמִי רוֹקֵד כְּנִגְדֵי

כִּדְ אֵינִי יָכוֹל לְנַגּוֹעַ בּוֹ.

קובי וינברג | תשובה

תשובה.

חודש אלול. אני זוכר כמה המושג הזה היה עמוס בשבילי פעם. הרב פרוכטר עומד אצל הסטנדר ומדבר על ר' יונה מגירונדי, ואני לא הבנתי מה הוא רוצה ממני. וגם שמעתי – הרב קוק, אורות התשובה, התשובה שקדמה לעולם. שבירי רסיסים. עוד לא ידעתי לאן אני רוצה לשוב, ולמה בכלל לשוב. רציתי להתקדם הלאה.

תשובה של שיעור א', שמנסה לחקות משהו שמישהו אמר לי. תשובה שמנסה להיות מוחלטת, מושלמת. ככה זה צריך להיות. תשובה שמרגישה שאני לא מספיק טוב. הרצון להיות עוד יותר טוב ועוד קצת. ואולי לעזוב כי כל זה בכלל לא מתאים לי. או הכול – או לא כלום. חוסר שביעות עצמית מתמיד. משבר בחורף. לא רוצה להיות כאן יותר. רוצה לשוב להיות מה שהייתי קודם, לפני שבלבלו אותי.

תשובה – חיפוש עצמי נוקב. לברר את עצמי, עד כמה אני מדויק. עד כמה אני מקשיב ופתוח לאחר. עד כמה אני מוכן להיות שם. עד כמה אני מוכן להיות דינמי, לתת מעצמי. תשובה תובענית.

הרב שג"ר.

תשובה – רוגע, שלוה, תנועה מתמדת. בבוקר אלול העולם ורוד ותכול, להתחיל מחדש. לשוב לבראשית.

תשובה – דמעות מציפות את עיניי. געגוע למשהו פנימי שקיים אי שם. להסיר מעצמי את כל המחיצות. דסי רבינוביץ'. אמת גדולה שמסתתרת בדברים הפשוטים.

תשובה – זה כל כך גדול.

לשוב.

תשובה – חלום גדול, שמקיף את הכול. רצון, רצון, רצון, רצון, רצון, רצון, רצון. רצון רצון רצון רצון רצון רצון.

לגלות את הלב, את המעיין שממנו נוסע הכול.

לא להפסיק לזוז, לא להפסיק לדרוש מעצמי להיות יותר. יותר טוב, יותר מושלם, יותר חכם, יותר פנוי, יותר נותן מקום לאחר. להידמות לא-לוהים.

אלול, ראש השנה, יום כיפור, היום שאחריו.

רצון רצון רצון רצון רצון רצון.

תשובה – שבר עצום. ההבנה שהכול זה רסיסים, שהכול חלקי, שהכול בתנועה לקראת משהו גדול שעוד יבוא, אבל הוא לא כאן עכשיו. ואולי הוא בעצם כאן. הרסיסים עצמם.

רסיס.

מילה יפה 'רסיס', היכולת להתבונן בה היא בעצם התשובה. היכולת לבחון משהו מבפנים ומבחוץ בו-זמנית. להיות בפנים, ולהבין כמה הפנים הזה חלקי, וכמה יש לו עוד לאן ללכת.

היכולת ללכת עם הלב. להאמין שהעתיד צופן דברים טובים. שיש התקדמות.

להסיר את כל המחסומים. לא לבדוק תעודות, לא לזכור מה היה אתמול. אסור להעביר שום ציוד לצד השני. צריך לבוא עירום. להיוולד מחדש.

תשובה היא התחדשות. זה לשכוח מי שאני לגמרי, ואז לזכור. לדעת לחבר בין שמים לארץ, בין ים ליבשה. תהום אל תהום קורא. כל משברך וגליך עליי עברו, ובכל זאת אני מסוגל לעמוד כאן לְפָנַי ולְפָנַי ידיד נפש אב הרחמן שיבוא ויריס אותי ממצולות ים. מתוך החטא הגדול והנורא. לשכוח-לזכור-לשכוח-לזכור-לשכוח-לזכור-לשכוח-לשכוח-לזכור-לזכור.

ניצה דורי | ואביון בעבור נעליים

"ואת פתח לו", וכל כולו שואף לנהל את ההליך המשפטי דווקא מבעד למשקפיו של המבוטח, לעשות כל שאפשר למענו, ובכל תחבולה אפשרית כדי לקדם דווקא את האינטרסים של המבוטח על פני אלה של המוסד שייצג.

הוא היה אחד הפרקליטים הוותיקים והמנוסים של המוסד, אך לא פעם מצא את עצמו מעברו השני של המתרס, מנסה להגן בסתר דווקא על החלשים והנדכאים. הוא היה אדם בעל מוסר גבוה, השואף לאמת ולצדק, ועובדת היותו פרקליט הייתה מקור לאינספור התנגשויות פנימיות ששרטו את נפשו שרשטות עמוקות שאי אפשר לאחותן. לא פעם נזפו בו הממונים עליו מפני ש'התרשלו' במילוי תפקידו. עם זה ידע שהוא מוצב במקום הנכון, לעשות את החיבור הגאולי הנכסף בין צדק למשפט; כדי לאתר אותם מעוטי יכולת ולנסות לסייע להם דווקא מן הצד שלהם בניגוד אינטרסים גמור לנאמנות למקום עבודתו.

זה עתה סיים לנהל את חקירתו הנגדית של המבוטח התובע, חקירה הזויה משהו, שכל כולה בנויה מהצגת טיעונים ומהפרכתם, שיש בה תמיכה גלויה דווקא בעילת התביעה של התובע. פעמים כמעט שם בפיו של התובע את התשובה אשר תיטיב עמו ועם תביעתו.

עתה, משהגיע שלב הסיכומים, נאלם התובע במבוכה. ספק אם בכלל הבין את שהתרחש עד עתה.

עורך דין שילה, אשר למד את תיקו עב הכרס של התובע על בוריו, כולל הרקע המשפחתי הקשה ושלל חוות הדעת הסוציאליות והרפואיות, בא בבוקרו של אותו יום נחוש לרקוח שוב עוד מרקחת אשר בסופה יכניעו החמלה והצדקה את המשפט היבש. משראה את המבוטח המעורער בנפשו יושב שם וראשו מורכן כמצפה לגור דינו וידיו הגדולות שמוטות לצדי גופו, נכמרו רחמיו עוד יותר...

*

כילד שגדל במעברה נהג שילה ללכת אחר משוגעי המעברה ולהביט מקרוב בהליכותיהם. הוא נמשך אליהם בעבותות של קסם וחמלה גם יחד. בריכוז רב היה מתבונן בהם עת היו מחזרים על הפתחים לבקש פרוסת לחם או פרוטה לנדבה, ובשעה ששאר הילדים היו רודפים אחריהם בקולות צחוק ומשליכים עליהם אבנים קטנות, היה שילה משפיל את עיניו ולבו חלל בקרבו. הוריו, שלא היו משופעים באמצעים, היו פוטרם אותם

בדרך כלל במיני מאכל דלים מהמעט שהיה להם ולעתים בפרוסת לחם קטנה שחסכו מפהם ממש.

שילה לא ישכח לעולם את הפעם ההיא, עת הגיע צעיר עטוי בלויי סחבות הלוקה בשכלו, שעמד בפתח וסירב לקבל את פרוסת הלחם. הוא הצביע על נעליו הבלויות וביקש נעליים. הוריו של שילה לא יכלו לספק את מבוקשו, ושילה זוכר את עצמו – ילד בן ארבע המשוטט בכל פינה במעברה לתור אחר זוג נעליים. והנה יום אחד מצא את מבוקשו – זוג נעליים מושלכות, שלאיש אין חפץ בהן! מה גדול היה אז אושרו. הוא הסתיר אותן בין הקוצים שליד צריף הוריו וחיכה בכליון עיניים שאותו 'משוגע' יגיע שוב. ימים רבים ציפה לו לשווא.

*

וכך, כמעט מבלי משים, אחוז בזיכרונות העבר, קם עורך הדין שילה והחל מסכם את סיכומיו של התובע בשפה רפה, יגע ונבוך, משל הוא הוא פרקליטו הנאמן. משסיים לסכם את סיכומיו של התובע ונדרש לשוב ולייצג נאמנה את המוסד שממנו נשלח ולסכם את התיק, פתח ואמר: "לא אכחד. התובע הנכבד הטיב לבסס עילתו, כפי שעולה מסיכומיו שבזה, ואני – אף על פי כן – מבקש למלא את חובתי ולהניח בפני כבודו גם את הצד השני של המטבע, את טיעוניי שבזה", והחל מרצה ושוטח טיעוניו לכלל קלישאות סדורות: "אין לנו אלא הוראות החוק, ועל אף שהוראות החוק נטולות חמלה כמו במקרה זה, אין לנו לפרוץ פרצה שאין יודע מי ישורנה, וכי על בית הדין לשוות לנגד עיניו כי תקדים אשר כזה יש וגם יפרוץ את מסגרת התקציב" ועוד כהנה וכהנה טענות ונימוקים, אשר למעשה מזמינים את בית הדין לדחותם בשאט נפש. והשופט מבין מראשית אחרית כי מדובר בעוד תיק של "את פתח לו"; במשפט נוסף מבוים לתלפיות, שסופו לכפות כתר של צדקה על ראש המשפט, וגם הוא מבקש להיסחף ליטול חלק באותו משחק מופלא עד תומו. מזמין אפוא השופט אחר כבוד את עורך הדין שילה להכתוב לפרוטוקול הפעם גם את פסק הדין, שהרי המתחיל במצווה אומרים לו גמור.

*

עם סיום המשפט ניגש אליו התובע לבוש בסוודר ירוק דהוי הגדול פי כמה ממידותיו, ודבלולים צמריים משתלשלים ממנו.

"תודה" אמר בקול רפה, "כמה אני חייב לך? אני צריך לשלם לך משו? אני צריך לשלם לך?" חזר ואמר שוב ושוב. הוא נעמד מול שילה, מצפה לתשובה, ועיניים חלולות ונטולות מבע ננעצו בפניו של שילה, שהשפיל מבט אל נעליו של האיש.

"לא. אתה אינך חייב לי דבר", אמר שילה, "אבל אני חייב לך. בוא אתי בבקשה". וכבר נגרר האיש אחריו בצעדים כבדים, בתמיהה ובציפייה דרוכה. הם ירדו יחד במעלית בית המשפט, יצאו אל יום סגרירי וצעדו לאורך המדרכה. בפינת הרחוב נכנס שילה לחנות נעליים, והאיש אחריו, תוהה לפשר מעשיו.

"תן לנו בבקשה זוג נעליים טובות לחורף", פנה שילה למוכר. חיוך רחב, שחשף שיניים צהובות וגדולות התפשט על פניו של האיש. "אתה קונה לי נעליים חדשות? אתה קונה לי נעליים? חדשות?" שב ואמר, "כשהייתי ילד קטן קנו לי נעליים, ומאז אני רק מקבל מאחרים", פרץ לפתע בצחוק בלתי מוסבר וניסה לנשק את ידו של שילה, שמיהר למשוך אותה. "אין צורך, אין צורך", נבוך. "אז רק להגיד תודה?" שאל האיש. "רק להגיד תודה" חזר שילה על דבריו, וחש כאילו אל אחד מילדיו הוא מדבר כעת ולא אל אדם מבוגר. האיש מדד את הנעליים ובצעדים מהוססים יצא מהחנות. "אני יכול ללכת עכשיו?" שאל את שילה בפתח במבט מפוחד, משל עומד שילה לעצור ולבקש ממנו לשלם עבור הנעליים.

"אתה יכול ללכת, הנעליים שלך", אמר שילה וליווה את האיש ההולך ומתרחק במבטו. טרם נפנה לשלם עבור הנעליים קרס לתוך המושב בחנות, אותו מושב המשמש את הקונים למדידת זוגות הנעליים, ודמעות חמות של ילדות ובגרות, של כאב ושל נחמה, הציפו את עיניו.

ברוכים הקירות

כנרת פולק

*

שׁוֹשְׁנַת רְצוֹן שְׁלֶךְ נִקְרָעַת.
אֲנִי רוֹאָה אֶת הַתְּחַרָּה הַפְּנִימִית
מְצִיפָה מִבֵּין הַכּוֹתְרוֹת הָאֲדָמוֹת
נִחְבָּאת בְּחִשְׁבַת הָעוֹמֵד לְשִׂאלָה
בְּעוֹד אֶת נְתוּנָה בְּמֵרוֹץ וְשׁוֹכַחַת לְנֶשֶׁם.

אֲנִי רוֹאָה אֶת סִבְתָּא שְׁלֶךְ מִבֵּין הַסִּירִים הַרוֹחֲשִׁים
וְהַחִיּוֹךְ שְׁלָה מְזַכֵּיר לָךְ: תַּעֲשֵׂי הַכֹּל מֵאֲהָבָה
(אֶפְשָׁר לְשִׁמַּע אִיךְ אֶפְלוּ הַמְּרַק שְׁלָה פּוֹעֵם).
תִּקְשִׁיבִי לְשִׂאלָה שְׁלָה, בְּמִנְגִּינָה הַמְּסֻרָתִית,

לְמָה הַמְּרַחֲקִים שְׁלֶךְ, יֵא בְּנִתִי, הָרִי הַכֹּל כָּךְ קְרוֹב.

בחדר הטיפולים

חיות הנפש מְעִיצוֹת אֵלַי
נוזלות אֶל תוֹךְ הַגּוֹאֵשׁ
אֶת רִגְעֵי הַצֶּעַר
אֶת הַנִּשְׁפָּךְ וְהַבְּלָתִי נְאֻסָּף
חיות קיומיות כְּאֵלֶּה
מְחַזְרוֹת אוֹתִי לְקִדְמֵי בְּרִיאַת נְפֹשׁוֹת וְחֶסְרוֹנָן
עַתָּה נִשְׁאָג הַבְּכִי הָרֵאשׁוֹן וְהוֹרֵק אֶל תוֹךְ מָה שֶׁיְהִיָּה אַחַר כָּךְ
כָּל הַחֲלָל הַפְּנוּי הַזֶּה

אקריליק על בד, 70x90, 2011

מסע השושנה

אני מקפלת בתחלת החשך.
 שליות מקיפות אותי מכסות את עיני
 עושות אותי אישונה
 רוח קלה מנערת אותי מזכירה לי
 רגע של טרום-נגון מזמין אותי להניץ צעדי
 כתרף ימין נוגעת ברבות סגל תציל
 על הלחי השמאלית מרפרפת כנף בורדו
 אני שואלת את עצמי אם במסע הזה יש חרטות
 אם אני יכולה לחזור אחורה
 אל החשך הטבורי אל מרכז הכבד שלי הפנימי

קרן אור עדינה חודרת בקפלים
 בורדו מתבהר לאדם מתבהר לכתם עז
 לורד רך אני מסתובבת כמו
 בין כבסים נעים ברוח מתמסרת לתעיה הניחוחית
 אני.

איתן באוס | מה מסבך

חיים

כתמי ארועים בְּדַגְמָא בְּלִתֵּי הַגִּיוֹנִית

תְּלֵאֵי מְצִיאוֹת מְכַסִּים נְשָׁמוֹת

יוֹצְרִים פְּתוּלִים

חֲדָיִם

קָשִׁים לְעֹכֹל.

חֲדָיִם.

כְּבִלְשׁ מְנַסָּה, לְמוֹד אֲכֻבּוֹת

מְנַסָּה לְהַפִּיחַ בְּעֲצָמוֹת

עֲצָמוֹת נְעִימָה,

שְׁתַּחֲדָר חֵד-מְמַדִּיּוֹת אֲקָרְאִית

שְׁתַּמְלֵא אֶת קִירוֹת הַבַּיִת

אוֹר

כְּבָר רָגִיל לְכַךְ שֶׁ

נִסְיוֹנוֹת הַפְּעֻנֹחַ

עוֹלָיִם בְּתַהוּ

מה מסבך?

אִישׁ אִשָּׁה

יָלֵד יְלָדָה

וּבַיִת.

לֵא?

רות נצר | שנת חלום

אֶפְלוּ בְּחֵלוֹם יִשְׁנֶתִי

כְּבָדוֹ עֲפַעֲפִי

הַכֹּל נִשְׁמַט

וְאִזּוּ בְּחֵלוֹם הַכֹּל נִפְקַח

תְּהוֹמוֹת הִרְחִיבוּ

רַחֲפֵתִי בֵּינוֹתֶם

לְהַגִּיד תְּהִלַּתְךָ

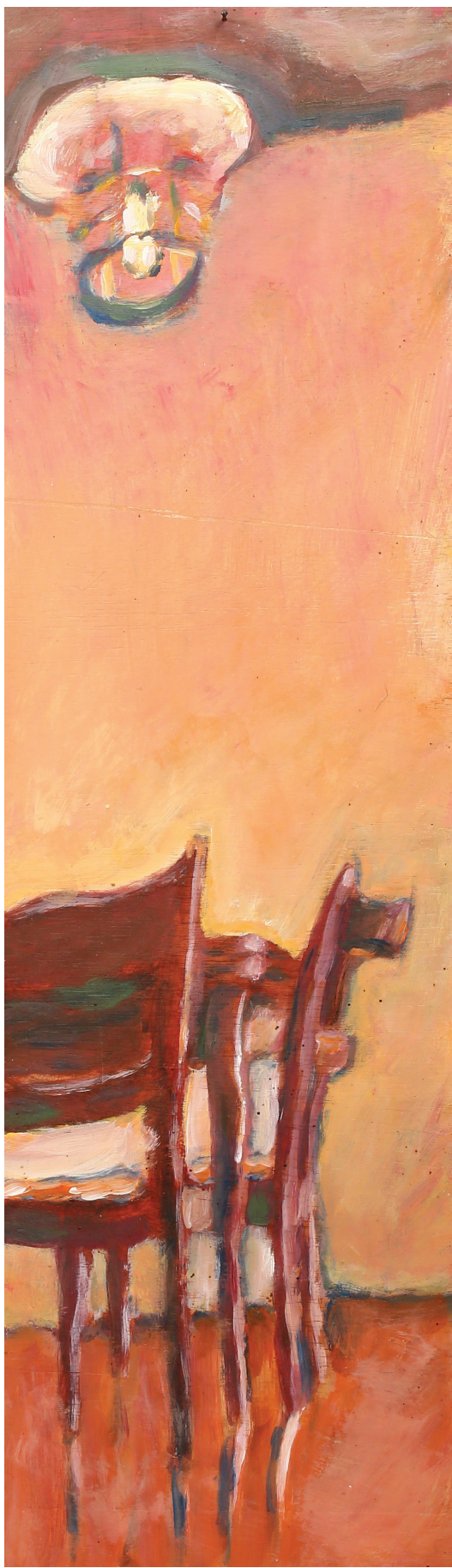
ברכה

בְּרוּכִים הַקִּירוֹת שְׂאוּחִים אֶת הַבַּיִת
לְהִיּוֹת בַּיִת
שְׂמֹסוּכִים עָלַי בְּקֹר וּבַחֲמָה
שְׂעוּטָפִים אוֹתִי בְּוֶדְאוֹת הַיְסוּדוֹת
תּוֹחֲמִים בִּינִי לְעוֹלָם
בְּרוּךְ הַבַּיִת שְׂשׂוּמֵר עָלַי בְּשִׁכְבִּי וּבְקוּמִי

בְּרוּכִים הַקִּירוֹת שְׁלֵא נֶאֱנָקִים בְּלִילוֹת
עוֹמְדִים עַל מְקוֹמָם לֵלֵא תְלוּנָה וְאָמַר
בְּשִׁקֹּט בְּסִבְלָנוֹת יִקְשִׁיבוּ לִי
בְרוּכָה הָרֵצָפָה תַּחַת כַּפּוֹת רַגְלִי
בְרוּכָה הַתְקָרָה הַמְקָרָה מֵעָלַי
וְהִגַּג הָאוּחוֹ הַכֹּל יַחַד

בְּרוּךְ הַנּוֹתֵן מִטְתִּי עֶרֶשׂ נְבוֹאוֹת
הַנּוֹתֵן בִּי נְשִׁימָה מְקַצֶּה הָעוֹלָם
לְהַדְהֵד בְּתֵאֵי גוֹפּוֹ הָאֵינְסוֹפִי

בְּרוּךְ מִזְבַּח הַשְּׁלֶחֶן
אֲמַצַּע הַבַּיִת
בְּרוּכִים הַקִּירוֹת שְׂאוּחִים אֶת הַבַּיִת
לְהִיּוֹת בַּיִת
בְּרוּךְ הַמְּקוֹם שְׁנִתְתָּ לִי
מְקוֹם

אקריליק על דיקט עץ, 24X80, 2009

מוטי פייגין | אימתי, לכש-

"אימתי קאתי מר?
לכשיפוצו מעיינותיך חוצה"

א. נגון

ידיים פשוטות לשני עברי
הנהר הגועש ממני
מבקשות לחצות ולהפגש יחד
להתחבק בפנים
מלוות בשירה סוערת,
מטופפות על המים
והמלים מדלגות מצדי האחד
לצדי האך

ב. מר.

סליחה אדוני,
אבל עדין לא הבנתני.
מתי יבוא אדוני?
אתה יכול בבקשה לענות לי, מר. -
מר. מה?
מי?
מתי אבוא אל עצמי?
מתי יבוא המר לקצו?
מתי היא תבוא?
בסדר, אני אחכה.

ג. מקורות

ומהיכן יצאו המענינות?
מהענינים
שהריסות של שברי פנים צפים בהם,
שבאישון לילה סוכרים את הבכי לשנה,
או שמא
(רוצה לומר, גם),
מפצית הפה אליה,

ב"מה נשמע"
שמפכה בעדינות מלב האבן,
להשקותה
אילה עיפה
לא נחה מריצת האמוק להשקות את העולם,
ואארג לך את אפיקי המים שבי
לשמכה ווגית

דוד דביר | בינינו סולם יעקב ניצב וראשו ארצה

שָׁנָה אַחֵי
וְהַקְוִי רַךְ מְאֹד עֲדִינְךָ, לֹא נוֹגַע
שָׁנָה,
וּבְטוֹרֵי הַמְדַרְגּוֹת מִמֶּךָ אֵלַי שׁוֹלַחַת שֶׁמֶשׁ זְהִירָה
טְפוֹת שֶׁל אוֹר נְקִי אֶל הַבְּטוֹן
וְהוּא מַחְזִיר אוֹתוֹ וְלֹא אֶתָּה.
וְהָאֶסְפֵּלֶט וְהַטְרָשִׁים וְהַבּוֹרוֹת הַמְסֻתָּמִים
בְּעִיר הַזֹּאת, בְּהַר הַזֶּה
הוֹמִים אָדָם וּבְהֶמָּה רַבָּה
וּמְהוּמָה, וְאַנְחֵנוּ בָּהּ שְׁלֵא יִדְעֵנוּ.
לְמָה לֹא אִמְרָתְךָ בְּנֶאֱדָם
שֶׁצֶר לְךָ הַמְקוֹם

אבנים

יאיר דרייפוס | הוא הסיפור שלי

'נגיעות בשפת הלב', הוא מתנה לרב שג"ר
ליתר דיוק - לשמעון ידיד נעורי,
לקראת יום השנה השישי להסתלקותו.
אינני מבקש דבר בחיבור הזה
רק לתת לו במתנה מילים טובות
בשפה ברורה
ובנעימה
ובצלילים שמתאימים, לטעמי, לכתובה מסוג זה.
רק לגעת נגיעה רכה בשפת הלב שלי
בסיפור המופלא שנרקם בינינו.

*

מוזר ופלאי בעיניי להיזכר היום בדרך המקרית שבה פגשתי אותו. נסתרות
דרכי ה' הטוב.

נפגשנו לראשונה בתחילת שיעור א' בישיבת 'כרם ביבנה', בראש חודש
אלול תשכ"ו. אני הייתי בן שבע עשרה וחצי, והוא היה מבוגר ממני
בשבועות אחדים. לפני כן לא שמעתי את שמו מעולם. חיפשתי מישהו
ללמוד אתו 'סדר ערב', ואחד הבחורים אמר לי שיש אחד שג"ר שפנוי
בערב. שאלתי אותו: אתה בטוח שכדאי ללמוד אתו? הוא בסדר? ככה
זה התחיל.

כבר אז אמר עליו ראש הישיבה ע"ה "הגיע אלינו ר' עקיבא אייגר". "עדין
לגאון", אמר עליו אחד הר"מים. הוא היה מתמיד של ממש. השקיע את
כל כוחו בסוגיות שלמד. ניכר היה שנוכחותו בשיעורי העיון כמעט העיקה
על הר"מ, ולעתים גם על ראש הישיבה.

הוא היה חלק מאתנו, החבר'ה, אבל היה שונה. קצת מכונס, ועם זה
שותף לשטויות של צעירים. הוא החזיק בחדרו את הספר כיצד קונים דעת
העולמות העליונים, כשאף אחד עוד לא שמע על רודולף שטיינר, ובאותו
החדר החזיק גם משקולות, אטרקציה של ממש לחבר'ה בייני"שים. אני
זוכר את הרוח המבודחת של 'תרבות הריצה' שהרב שג"ר נטל בה חלק
פעיל. יחד רצנו בלילות מהישיבה לצומת אשדוד, מרחק של שמונה ק"מ.
הגדיל לעשות חברנו שמואל אורלן ע"ה, שלימים נהרג בטנק של הרב
שג"ר במלחמת יום הכיפורים; הוא היה רץ ארבעה עשר ק"מ, כדרכו של

יפרק מספרו של הרב יאיר דרייפוס 'נגיעות בשפת הלב'. הספר ראה אור לאחרונה בהוצאת
'ידיעות ספרים'.

מושבניק חסון בעל כושר גופני מעולה.

למדנו חברותא במשך שנים אחדות, ואחר כך כל אחד פנה לענייניו. כשהיינו כבני ארבעים וחמש חברנו לעשייה משותפת והקמנו את ישיבת 'שיח יצחק'.

במשך כל השנים הקשר שלי אתו היה רצוף ועמוק. היחסים ידעו עליות ומורדות, כדרכם של יחסים אנושיים, אבל נוצרה בינינו ברית עמוקה. ניצתה בי אש של קדושה. נחרתי מהקרבה לבעירה הפנימית שלו לדבוק בתהומות התיקון, ואולי – בעיקר – במחוזות התווה.

ואולם, את זרעי הנסירה שלי ממנו אני יודע לזהות היום בבהירות. שורשי נשמותינו חוצבו ממקומות שונים ואף מהופכים זה מזה. מסע הפרידה שלי ממנו, שהיה כרוך בייסורים קשים, לא רק שאיננו עומד בסתירה לדבקות שדבקתי בו במהלך עשרות שנים מחיי, אלא שהוא נובע מהקרבה אליו. ההיצמדות אליו הייתה המצע ללידה המחודשת שלי.

אני נזכר בדברים מיומנו של הרב הנזיר, שבצעירותו דבק ברבו הגדול הראי"ה קוק, ובזקנותו ידע לרשום לעצמו שגם במעבה דבקותו כבר נזרעו זרעי הנסירה ההכרחית מרבו:

...והייתי לנטפל וטפל למחשבות חכמתו של רבינו שליט"א... כשטף מים עזים אדירים, לגבי עולמי דידי, שאינם עצם מעצמי, שהם מיוחדים לנשמה עליונה וקדושה וחכמה, אבל לא משורש שלי. הלא אדם רוצה בקב שלו... ואני עברתי על דעתי, פגה מקוריותי, נעתקתי ונחלשתי משורשי, והייתי ללא כלום, הנני בעצמי מת. התלמיד שהוא בטל לגמרי לגבי רבו, רק מקבל ומוסר תורת רבו, עני הוא, וחיי מרים ועניים, ווי להיא כיסופא.

רק מי שדבק דבקות טוטלית באדם אחר – מבין דיבורים כאלה.

*

חשתי בוודאות, גם אם בצורה לא מודעת, שהוא הסיפור שלי, ושהוא יהיה הסיפור של כולנו. העורקים שלי ושלו השתרגו אלו באלו. היה ברור לי ש'זה קורה כאן', והייתי אנוס ללכת אחריו ואתו. חשתי כמו אלישע, שאחרי שאליהו השליך עליו את האדרת, הוא התמלא רוח ונטש את עברו כדי לזכות ברוחו של אליהו.

במבט לאחור אני חש היום, שדרך המחשבות על המפגש שלי עם

הרב שג"ר אני מתחקה מחדש אחרי עצם ההכרעה שלי להיכנס לעולם התורה, כי את התורה מסמלת עבורי הדמות של הרב שג"ר. הוא התורה מבחינתי. ההכנעה שלי אליו היא הכנעה לתורה. ההתמסרות אליו ואתו, על כל העלויות והמורדות, נתפסת אצלי היום כמסע העמוק שלי בעבודת ה', דרכי בבית המדרש. אני יכול לומר אפילו יותר מזה: אלמלא פגשתי אותו, ברור לי לחלוטין שהביוגרפיה שלי הייתה משתנה. לא הייתי נגרר אחרי ישיבתיות בנאלית, חסרת מעוף ודמיון, שלא מתאימה לאופי שלי. ומה היה קורה אז? אני מעריך שהייתי מעצב את הדמות שלי באופן אחר, על כל המשתמע מכך.

ועכשיו, אחרי שהוא הסתלק, וגם על רקע ההבשלה שלי עם עצמי, אני עובר תהליך, כאומר – 'בוא נתחיל מבראשית'.

בצעירותי לא הייתי מודע לתחושות שאני מתאר כעת, למשמעותו של הנתוב שאני פונה אליו. לא פעלתי בתודעה בהירה, אלא מתוך דחף בוסרי, אנרגיות של נעורים. אני לא מתיימר לומר שהסיפור שלי היה מתוכנן ומוצפן אצל ה' יתברך, בסגנון של כרוניקה ידועה מראש. אני חווה היום תחושות של מקריות, אך הן רק מעצימות את דבקוטי באינסוף ב"ה.

מערכת היחסים בינינו היא עדיין דבר שיש בו הרבה מן הסוד; סוד שגם אני איני מבין אותו. היא נמשכה ארבעים שנה, וכמה פעמים תהיתי ביני לביני, כיצד אדם נורמלי, שיש לו אגו ומאווים משלו, מוכן להתמסר כך לאדם אחר, גדול ככל שיהיה? מה העניין, מה התרחש כאן? איני יודע. אני רק יכול לומר שהקשר עם הרב שג"ר הפך את חיי על פיהם.

*

אין לי מילה שתביע את מה שהוא היה עבור אלו שהיו אתו, אלו שהקשיבו לו. הוא לא היה סתם רב, גם לא רב'ה; גם זו מילה שחוקה. גם התואר 'צדיק' בשפה הברסלבית לא מדבר אליי. הוא היה רב גדול, היה צדיק. הכול נכון והכול גם לא נכון. גם המילים 'רב ותלמיד' הן מילים שמתאימות לספרים, הן לא מבטאות את מה שהיה. כל דיבור שלו נחצב בנשמה שלי, נחקק ונצרב ממש.

היה אתו קשר מורכב. מצד אחד קשר מאוד קרוב; הוא היה מאוד עניו, אנשים ביקרו אותו וצחקו אתו. לא הייתה לו שום פוזה ולא 'דיסטנס' מלאכותי. מצד אחר, הייתה תחושה של עמידה לפני אדם בעל שיעור קומה נדיר, סוד, חידה, מסתורין; אף על פי שבמראהו לא היה אדם מרשים, לא הייתה לו כריזמה חיצונית.

הוא אהב להזכיר את דברי ר' נתן, שאמר שעד שהכיר את ר' נחמן חשב שמשה רבינו היה מלאך; אחרי שהכיר את ר' נחמן, הוא הבין שגם משה רבינו היה בן אדם. אני יכול לומר אותו הדבר על הרב שג"ר: אחרי שהכרתי את משה רבינו שלנו, הבנתי שהיה בן אדם, עם חולשות, עם קשיים, עם סבל וייסורים, ובכל זאת הוא היה משה רבינו והוא נתן תורה ששינתה לגמרי את חייהם של אנשים רבים.

על אף הענווה והאנושיות שלו, הוא היה אדם שמאוד קשה להתקרב אליו. התקשורת שלו עם אנשים הייתה מורכבת במיוחד. היה בו משהו שחיפש תמיד את האינטנסיביות, את המשמעות, הוא לא היה מסוגל להיות 'סתם'. הוא לא היה יכול לדבר עם מישהו סתם כך, ללא תכנון או מטרה מיוחדת, בלי לחשוב כמה צעדים קדימה, בלי הרפלקטיביות המתוחה של 'מה אתה רוצה ממני ומה אני רוצה ממך'. יש בעמדה הזאת עומק ופוריות עצומה, אבל כשהיא עוברת סף מסוים היא לא משאירה מקום לנורמליות פשוטה, למגע פשוט עם בני אדם. כך גם התבטא סמוך לפטירתו: 'לעומת הרצון לחיות בעולם הפנימי של ההשראה, האם דווקא בסתם עשוי להיוולד החדש והנאמן?'

זה היה אחד הדברים שהפכו את הקשר אליו לסבוך כל כך. מצד אחד, היה בו משהו חסום שמנע אותו מלהגיע לאינטימיות עם אנשים. מצד אחר, הייתה לו ראייה חדה ועמוקה של האדם שעמד לפניו, באופן שגרם לאנשים להרגיש שהם חשופים לגמרי בפניו, שהוא יודע עליהם יותר ממה שהם יודעים על עצמם. השילוב הזה של קרבה וריחוק יצר סוג מאוד לא פשוט של קשר.

היה בו משהו מאוד מושך, תחושה ש'זה קורה כאן', גם מבחינת האישיות וגם מבחינת התפיסה שלו על המיקום של האמונה בקרב התופעות התרבותיות של התקופה, עניין שהטריד את מנוחתם של רבים מבאי בית מדרשו. היה סביבו מתח של התרחשות בעוצמה שאין בשום מקום אחר. מתוך כך אנשים התקרבו אליו, והקשר אתו קידם אותם התקדמות יוצאת דופן; ובתוך כל זה, משהו בו נשאר מרוחק.

בדומה לאנשים גדולים אחרים, המורכבות והעוצמות שהיו בו הלכו יד ביד עם חוסר אמון שלא אפשר לאנשים להגיע אליו. בהקשר הזה הוא ציטט את פרנץ רוזנצווייג, שאמר שקל יותר לאהוב מאשר להיות נאהב. זו הייתה הנקודה הכאובה אצלו – הוא לא ידע להיות נאהב. הוא התקשה לקבל בפשטות את האהבה וההערכה שהביעו כלפיו, כי תמיד חשד במניעים העומדים מאחוריהן. הוא לא היה מוכן לקבל אהבה ואמון. רק בזמן המחלה, על סף המוות, הוא התחיל להיפתח לכך. הוא אמר אז שהוא חש אמפתיה עצומה מכל הצדדים, ושלהפתעתו הוא חש כלפיה

אמון. זה היה חידוש עצום בשבילו. הוא היה צריך להגיע למצב כזה כדי לשמוע אנשים שאומרים לו 'אני רוצה אותך, ממך אני חי, אני אעשה הכול כדי לעזור לך', ולהאמין שזו אמת, שזו לא חנופה או ניסיון להרוויח משהו. מתוך כך הוא גם נפתח יותר – בסוף ימיו – להאמין בעצמו, להאמין בתורה שלו. רוב ימי חייו הוא היה מאוד מסוגר, הוא לא רצה להוציא את עצמו החוצה. גם הקמת הישיבה לא הייתה ממש לרוחו. זו הייתה המתנה שאני יכולתי לתת לו, בגלל האופי שלי: דחפתי אותו כל הזמן לצאת, ללמד, לפרסם ספרים, להאמין שהתורה שלו רלוונטית ומשמעותית גם במעגלים רחבים יותר. אבל רק בסוף ימיו, סמוך לפטירתו, הוא הבין שחולל משהו בעולם. כשעשינו כנס לרפואתו בערב שבועות תשס"ז, הגיעו כאלפיים איש וזה נתן לו עידוד עצום. הוא כתב מכתב שהקראנו בכנס, ובו דיבר על כך שהוא רואה בתורה שלו זרעים למהפכה לאומית של ממש. זו הייתה הפעם הראשונה שהוא התבטא כך לגבי עצמו. ההיענות וההתעוררות שנוצרו סביבו עם מחלתו פתחו אצלו משהו. הוא אמר לי אז שהוא רואה עכשיו שהתורה שלו היא אכן תורת אמת.

*

היום אני יודע שהוא מאוד ציפה לקשר, אבל הוא עצמו חסם את האפשרות לגעת בו, ונשאר מכונס בבדידות שלו, באורות העמומים של החדר שלו. הוא לא הצליח להיחלץ מהמלכוד הזה, שליווה אותו כל חייו. גם אני, שהייתי אתו בברית עמוקה, הרגשתי אחרי הסתלקותו שקצת החמצתי אותו. ואני נושא כאב מאוד גדול על זה. דיברתי אתו בלי סוף, היינו יחד בכל אירוע, כמו בני משפחה ויותר מזה, ובכל זאת בשורה התחתונה החמצתי, לא נגעתי בו באמת. תמיד שאלתי 'מה שלומך', תמיד ניסיתי להתעניין במה שעובר עליו, אבל כמעט אף פעם הוא לא חשף את רגשותיו. היה עונה תשובה סתמית, נשאר בפנים חתומות, למעט רגעי חסד ועתות רצון נדירים. במבט לאחור, אולי הייתי צריך להתאמץ יותר להתקרב אליו ולא לפחוד מפניו.

גם בתקופת המחלה הוא מיעט לדבר על תחושותיו. ניסיתי לדבר אתו דיבורים אישיים, בתקווה שהפעם משהו יפתח, אבל זה לא קרה. עד יומו האחרון הוא נמנע מלדבר.

באתי אליו שלושה שבועות לפני מותו, תקופה שבה התארח בביתו של חבר בגבעת ישעיהו. הוא ישב בגינה בכיסא נוח, קצת מטושטש ממשככי הכאבים, בשעת אחר הצהריים סמוך לשקיעה. חשתי היטב שעכשיו זו ההזדמנות האחרונה שלי לפתוח אתו את הלב. לקחתי אוויר, התגברתי על עצמי, התמלאתי אומץ, ניגשתי אליו ואמרתי: 'שמעון, תגיד משהו'.

הוא הבין בדיוק מה אני רוצה, ואמר: 'אני לא יכול. גם אחרים מבקשים ממני את אותו הדבר, ואני לא יכול'.
וכך זה נגמר. אחרי כמה ימים הוא כבר איבד קשר עם הסביבה.
רגע האכזבה הזו ילווה אותי עד סוף ימי.

נפתלי מוזס | יום לזיכרון

אם יש מילה אחת שמגדירה את השבירות והפגיעות, אבל גם את העצמה הבלתי ניצחת של האדם, הרי זו המילה: "זיכרון" (אלי ויזל, זיכרון ומוסר)

הלוח העברי עובר דרך שנת הירח מחגיגה אחת לשנייה. לאחר שמשפחתי ואני עברנו את פורים ופסח, הלומים עדיין מן הרצח, הגענו אל התקופה שבה מסתמן אחד ההבדלים הגדולים בין התרבות הישראלית לתרבות היהודית העולמית – הסמיכות והמעבר הייחודי מיום הזיכרון ליום העצמאות.

גדלתי בפרברים של לונג-איילנד בשנות השבעים, ופירושו של יום הזיכרון האמריקני עבורי היה עוד אחד מסופי השבוע הארוכים שמתירים לך חופשה מבית הספר או מהעבודה עד יום שלישי. לעומת זאת, בתרבות הישראלית המקובלת – כלומר אצל יהודים שאינם חרדים – אינו דומה יום הזיכרון לשום יום אחר. בלשון המשנה ניתן לומר כי מי שלא ראה את יום הזיכרון הישראלי, לא ראה הנצחה ציבורית מימיו. עבור רוב הישראלים זהו יום מקודש, כל קלות ראש פומבית מבוטלת והתקשורת מקדישה את כל השידורים והדפים המודפסים לזכר הנופלים. כנסי זיכרון מתקיימים בכל מקום – באולמות הקונצרטים העירוניים, באולמות הספורט של העיירות – בדיוק בשמונה בערב. למחרת בבוקר, בשעה אחת עשרה, נשמעת צפירת אזעקה בכל הארץ ואנשים עוצרים במקומם באחת. אפילו מכוניות על הכביש הראשי עוצרות כדי לעמוד דומייה במשך שתי דקות, ולכבד את זכרם של החיילים שנהרגו בעת שירותם ואת זכר האזרחים שנרצחו בידי מחבלים.

שבוע לפני יום הזיכרון ביקרו אותנו זוג תלמידי תיכון. הם הביאו אתם הזמנה רשמית לטקס האזכרה באפרת ופרח בודד. מעולם, בעשר השנים שחייתי באפרת, לא נכחתי בטקס. אחד מבני הנוער גם ביקש שאדבר בטקס, בקצרה, כנציג המשפחות השכולות. הטקס עתיד להתקיים באולם הספורט של היישוב, המקום הציבורי הגדול ביותר באפרת. קודם לכן

יפרק מתוך ספרו של נפתלי מוזס 'אבל מבעד לזכוכית', תרגם מאנגלית: משה פלאס, עריכה: אבישר הר שפי.

יתכנסו בני המשפחות השכולות בספרייה הצמודה לאולם, שם נשמע תלמידי תיכון שראיינו וצילמו משפחות ששכלו את יקיריהן בשירות צה"ל או בפיגוע.

אני מחמיץ את הדיון הזה, משום שאני מחויב להשתתף בתפילת המנחה המתקיימת שעה לפני שקיעת החמה. לאחר מכן אני עושה את דרכי אל הספרייה ונתקל ברב ריסקין, הרב הראשי של היישוב שלנו, אף הוא בדרכו לטקס. התקופה היא תקופת ספירת העומר בין פסח לשבועות, והרב, שבדרך כלל מגולח למשעי, מגודל זיפים בני שבועיים על לחייו. בעוד יום אחד, ביום העצמאות, הוא יגלח אותם. אנחנו מתבוננים זה בזה במבט משונה, ודמעות נקוות בעיני שנינו, בהכירנו בכך שאני בין אחרוני המצטרפים לקבוצה בלעדית זו, ויודעים גם שאין צורך להכביר במילים. משונה להיכנס לחדר ולהצטרף לשכניי המסומנים באובדן דומה. אני הטירון החדש, המצטרף למעגל הצער בפעם הראשונה, החבר הטרי במועדון שאיש אינו חפץ להצטרף אליו.

אחרי המפגש המוקדם מלווים אותנו תלמידי תיכון מן הספרייה ומוליכים אותנו אל עבר המרכז הקהילתי הצמוד, שם אשתי ואני אוספים את שתי בנותינו שהובאו לכאן בידי השמרטפית. שם, במבואה, מודבקות תמונות המתים על לוחות בריסטול שחורים, ולפני כל תמונה נר זיכרון הממתין להדלקה. אני עוזר לבנותיי להדליק את הלהבה. בני, אלישע דן, נמצא עם אמו בירושלים. תשומת הלב של בני הנוער המלווים אותנו נותנת לנו תחושה שאנו נכבדים, עשויים חרס עדין, אח"מים שבימים שבכל רגע עלולים להישבר. הם מובילים אותנו במורד המדרגות אל רחבת ההתעמלות.

היציעים המכילים מאות אנשים, מלאים עד אפס מקום. על רצפת הרחבה עצמה הוצבו עוד מאה ויותר כסאות פלסטיק לפני מסך גדול ובמה. לנו נשמרו כסאות התזמורת. הטקס מתחיל בהורדת הדגל לחצי התורן; שלושה חיילים עומדים דום בעוד חצוצרה מנגנת את מנגינת הקינה הצבאית. אחר כך נשמעת צפירת-אזעקה במשך שתי דקות וכל הנוכחים נעמדים דום בדומייה מוחלטת.

התכנית המוצגת על הבמה תוכננה על ידי תנועות הנוער של היישוב עם צוות החינוך של הבסיס הצבאי הסמוך. יש הקראות מלאות רגש, שירים נוגים המושרים בידי בני נוער, הצגה קצרה, נאומים של הרב ריסקין ושל ראש המועצה. הערב רציני וקודר. כאשר מגיע תורי לדבר אני עולה

במדרגות אל הדוכן, אור הזרקורים הקשה מסנוור ומכאיב לעיניי.
אני מתחיל לקרוא:

"המשפחות השמחות כולן דומות,

אך כל משפחה עצובה, עצובה בדרכה שלה".

כך פתח טולסטוי את ספרו אנה קרנינה. יש בעצב בדידות כבדה. כל משפחה מתמודדת עמו בדרכה שלה. ולמרות שנתבקשתי על ידי מארגני הטקס לשאת דברים כנציג המשפחות השכולות, אינני מתיימר לייצג כאן אף אחד. מציג אני לפניכם רק את הכאב והעצב הפרטיים שלי.

אז מה אני יכול לומר?

יום הזיכרון הנו בדרך כלל יום לזכרם של הגיבורים שמסרו את נפשם בעת לחימה למען עמנו וארצנו. חיילים שפעלו למען הכלל, ולמעשה פעלו למעננו, הנשארים בחיים. אנו כאן היום מסוגלים להיזכר בהם, רק תודות להקרבתם ההרואית.

אך אני תוהה – בני, רק בן שש-עשרה, שנרצח בעת לימוד ולא תוך לחימה, מה תרם לנו מותו? הוא לא קפץ על רימון כדי להציל את מחלקתו, הוא מעולם לא הסתער על אויב, הוא מת מחזיק ספרא ולא סייפא.

אני רק אב שכול – אבא ששכל את בנו האהוב לו. קשה לי להתייחס אל מותו ממקום גבוה יותר, ממקום שבו מותו הוא בדרך כלשהי יותר מאבדן פרטי גרידא. למען האמת, קשה לי לצאת מהעצב האינטימי הזה. אך אני מודה, שבמותו יחד עם שאר תלמידי הישיבה בלילה הנורא ההוא, יש דבר מה שהוא מעבר לעצב שלי הפרטי.

במותו הוא לא הציל איש. ואולם, אולי הערב ראוי להיזכר שהפיגוע במרכז הרב הזכיר לנו שוב שעם ישראל הוא לא רק עם. כן, אנו עם מבחינת "עם לבדד ישכון", עם שסופג מכות איומות ושורד עדי עד. אך אנו יותר מעם, אנו קבוצה אינטימית יותר – אנו משפחה. אחים אנחנו, בני איש אחד! אין אנו רק עם ישראל, אנחנו גם בני יעקב.

התגובות לטבח ב'מרכז' כאן בארץ וגם מחוצה לה, לא היו תגובות של עם גרידא. הזעזוע הגדול, הכאב העמוק, העזרה שהושטה לנו – כל אלו הן תגובות של משפחה מתאבלת, בבחינת רחל מבכה על בניה.

ההדים בעקבות מות הבנים הצעירים כל כך והטהורים כל כך נגעו ביהודים בכל אתר ואתר כמו שרק אבדן בתוך המשפחה יכול לגעת.

לעולם לא אוכל לשכוח את חיבוקו של הרב ירחמיאל וייס בְּבִשְׂרוֹ לי את הגרוע מכול. אך מאז אני ובני בייתי חוֹבְּקָנו בחוּקָה על ידי חברינו ואנשי

אפרת, פשוט כבני משפחה. בישלו לנו, התפללו אתנו, דאגו לנו. קשה מאוד הבדירות של העצב, ואולי, כעולה שעזב את בית אביו על מנת להגיע ארצה לפני שנים רבות, קשה אף יותר. אך למדנו, וכמדומני שאף עם ישראל נזכר ברגעים הנוראים מתאָר, שאחים אנחנו.

אחי, אנשי אפרת, ביום זה מזכירים בצדק את "משפחות השכול". אך ראוי גם להיזכר במשפחתנו הרחבה יותר, שהיא גם עמנו. נכון, אין עוד משפחה עם מתח עצום כזה, אך גם אין עוד משפחה עם אהבה כזאת בתוכה. אחים אנחנו בני איש אחד – בני יעקב אבינו. אותו יעקב שזכה לברכה רק כאשר קולו קול יעקב אך ידיו הן ידי עשו. גם זאת ראינו בבירור בפיגוע ב'מרכז'.

כי ראינו מי עמד בחוץ, ומי פרץ פנימה לחסל את המחבל. ספרא וסייפא המסמלים את דרכם של אנשי שלומנו כאן בגוש עציון ואפרת.

אין יותר פרטי מהעצב העמוק, העצב הגואה ברגעים כאלה, כמו מים שאין להם סוף.

אך האבל והזיכרון הם גם נחלת הכלל – כולנו מבנינים שאנו מתאבלים יחד על בנינו שנפלו. כל קרבן הוא בן משפחתנו שאיננו. רחל, שמתה בדרך אפרתה, מבכה על בניה. ואנו אנשי אפרת מבכים על בנינו.

עם סיומם של הדברים, אני מסתובב כדי לרדת מן הבמה ומביט בפניהם של בני הנוער מארגני הטקס. הם בוכים, וגם אני בוכה. אני עושה את דרכי אל הכיסא שלי, ובתי מטפסת על ברכיי וקוברת את פניה בתוך חזי כדי שגם היא תוכל לבכות.

בשנה שלאחר מכן למדתי שהנאום הועלה לאינטרנט ועשה את דרכו לטקסים רחוקים בתכניות יום הזיכרון של בתי ספר תיכוניים. עוד הזדמנות לדמעות.

בת גלים | סלטים לרסק. ברכות

היתה השגחה פרטית.
מחר לשבת ראש חדש, זכני אוהבי להתפלל עם כל היהודים הטובים
האלו, שמתפללים. ביחד לברך ביחד לחדש.
ענה העת? בתכל'ס, שצריך להתחיל הכנות לשבת אורחים: אני נרגשת.
אני מבלבלת.
אני שמחה -
הלכתי לאמבטיה. כשיצאתי רחוצה שמעתי על מרחץ דמים. מה שהיה.
מה שקרה
שמונה הרוגים. בחורים. בתורה.
הרב שומר אמר שמאחר לעשות שלוח הקן ואסור לקחת את הבנים.
אבל את הבנים האלו, השמונה -
לקחו. היה מתר. אצל עם ישראל בתוך היכל הישיבה, בתוך עולמות
התורה. היש עולם?
ראש חדש אדר - משנכנס אדר מרבין בשמחה.
לא ידעתי מה עלי לעשות. האם לבכות. האם מתר לבכות?
אז הייתי בקו הגבולי, בקו השפיות, והחלטתי לומר תהלים. וזה היה
מחבר, וזה היה הנכון.
באמת האמתית של החיים. של היותנו יהודים. של היותנו יחודים.
ואני סלטים לרסק:
חציל. גמבה. סלרי-שמיר. כרוב. חסה גדול. וגזר. יש גם טחינה ויש
חציל-כבד.
בסך הכל יש שמונה סלטים ויש מגש של מזל דגים יפה.
וכל אחד יקבל בצלחת הקטנה קצת מכל דבר. ברוך השם.
על יד הדגים לשים כף מהסלמון וכף חציל וזיתים שחרים. אין אבוקדו. יש
כביסה על החבל שצריך להוריד.
וגם סלט סלק, אדם.

*

האם זה מה שנקרא ברכות?
ברכות לספג את מי הסלק שגלשו על הכירים, ברכות לספג את מה
שנראה כדם.
והכל התנגש בי בצורה כזו. הייתי תאוונה. הייתי טעונה.
השם בי מרסק והרכות (מתרוקנת) נשרפת
לא הייתי רכה עם הירקות העליים העדינים,
שהרגישו את ידי הרועדות.

יְדֵי הַרְכוּת.
יְדֵי הַשׁוֹאֵלוֹת.
הַלֵּל

שמואל נמט | קיר

“התמונות נתלו כדי לשכוח את הקירות”
(ז'ורז' פרק)

א.

עקרו את התמונות
זכרו את הקירות.
גִּרְדוּ אֶת הַטִּיחַ, חֲשְׂפוּ אֶת הַבֶּטוֹן הַקָּר, אֶת הַבְּרֻזְלִים וְאֶת הַצְּנֻרוֹת.
גִּלוּ אֶת לֵב הַבַּיִת שֶׁחָדַל לִפְעֵם,
שִׁקְעוּ רִגְלֵי כִסְאוֹתֵיכֶם בְּחִרְצֵי
הַבִּלְטוֹת שֶׁנִּפְעְרוּ אֵט אֵט,
הִתְקַרְבוּ לְרֵצְפָה
הַכְנֵעוּ לְכּוּחַ הַמְּשִׁיכָה
כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה אֲבִיכֶם.

ב.

חוץ מתמונתו של אבי,
מאחוריך חר שחר
ברזל דם ובטון בערבוביה
יוצקים את הבית מחדש
בכל רגע
שלא יתפורר.

הקו והמרחב

בְּטָרֶם הָרִס הַקּוֹ אֶת הַמְּרָחֵב
הָיָה בֵּיתֵנוּ מַעֲנֵן בְּטוֹן
וְסוּלִיּוֹת נֶעְלִינוּ אֶסְפֵּלֶט חֲמִישׁ.
לֹא הָיִינוּ מִכְתִּימִים אֶת הַדֶּף
בְּסִפּוֹר חֲיִינוּ,
אֶלֶּא חוֹרְטִים אוֹתוֹ עַל
קִירוֹת בֵּיתֵנוּ הַלְחִים
וְצוֹבָעִים בְּדַמְנוּ.

נסירה

מנחם פרומן חי-שלום | משיח לפי תומו

בְּדַאי שְׁאֵנִי עוֹד מֵאֲמִין בְּבִיאַת הַמְּשִׁיחַ
הַדָּם הַזֶּה הַסּוֹבֵב אֶת הָאָגוּ שְׁלִי אֵינּוּ פּוֹסֵק מְלוֹרֵם
דְּמֵי מֵאֲמִין שִׁשְׁתַּחֲרָר מִן אֲנִי
כְּמוֹ הַיִּרְדֵּן בְּשָׁנַת-בְּרָכָה
שׁוֹצֵף מְרִיעַ מִתְּפָרֵעַ
לְהַגִּיעַ אֶת אֵיזָה-שֶׁהוּא-רַע.
דְּמֵי לֹא פּוֹסֵק מִלְחָלֵם
לְהִיּוֹת כְּמוֹ מִים זָכִים
הַנּוֹבְעִים מִמְּקוֹר צְלוּל
לְבִי אֵינּוּ פּוֹסֵק מִלְפָּעַם
מִלְהַתְּפַעֵם מִן הָעוֹלָם הַזֶּה
מִלְהוֹשִׁיט כְּלָפוֹ אֵינְטוֹאִיִּצְיוֹת דְּקוֹת כְּאֶצְבָּעוֹת
לְלַטֵּף אֶת כָּל קַנּוּי בְּהַבְנָה רַכָּה
כְּמוֹ הַשֶּׁלֶג הַבֹּהֵר הַמְּחַבֵּק אֶת קַנּוּיָהּ הַכְּבֹדִים שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם בְּלִילוֹת
הַבֶּשֶׂר הַזֶּה מְחַפֵּשׂ מַעֲצָמוֹ מְנוּחָה
מְחַפֵּשׂ שְׂמָחָה
שִׂחָה טוֹבָה אוֹ טְפִיחָה
עַל כְּתָפוֹ
כְּמוֹ עֵינֶיהָ הַפְּקוּחוֹת לְרוּחָהּ שֶׁל אִשְׁתִּי שֶׁלֹּא פָּסְקָה מִלְשָׂאֵל: "הָעוֹדֵד?"
כָּל פֶּעַם בְּפוֹתְחָהּ אֶת הַדְּלֵת.

כֵּן, אֲנִי עוֹד מֵאֲמִין.
וְאֵת הָאֲנִי הַזֶּה
לֹא אֶמִיר בְּשׁוֹם אָדָם
וְאֵת הָאֲמוּנָה הַזֹּאת
לֹא אֶמִיר בְּשׁוֹם מְשִׁיחַ.

ציפייה לברית (לפרשת ניצבים)

אני לא יכול לוותר על כלום אצלי
כי כל מה ששלי
הוא שלי.
כל היתרונות
והחסרונות
והשגונות
- אני שלי, אתה שולח זרועותיך לכל צד -
ואיך אכרת במו-ידי את אברי
ואיך תכרת יד
את יד?

אני יודע כי לא אוכל לשלח
יד אוהבת אל מי שבא מולי
גלתה אהבתי או נשבתה
ולא יוכל לבי לצאת אליה
לפדותה
לבי קשור לחדריו
לדפנותיו
לקירותיו
כמו שאני קשור אליו
כמו בית אל הסוהר
ואיך אתיר
אסיר עצמי?

רק זאת:
כי מקירות
לבי אוכל לזעק
כמו תינוק בוכה
(אין לי מלים שלי):
יבוא הבא!
לו בוא יבוא הוא -
לכרת אתי
ולמולי.

בחוקותי

כָּל הַחֶפֶז נֶאֱסָף אֶל תּוֹךְ הָעֲנָוָה
כְּמוֹ הַיֵּין שֶׁנִּגְדָּשׁ אֶל תּוֹךְ עֲנָבָה אַחַת
וְכִמוֹ כָּל הַמְרַחֲבִים הַגְּלוּיִים וְנִעְלָמִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָמִים
הַמְתַּגְּלִים בְּאַחַת.
מְעִינִךְ.
אִשָּׁה אֲהוּבָה אַחַת.

אבישר הר שפי | על הספסל בחדר הצד

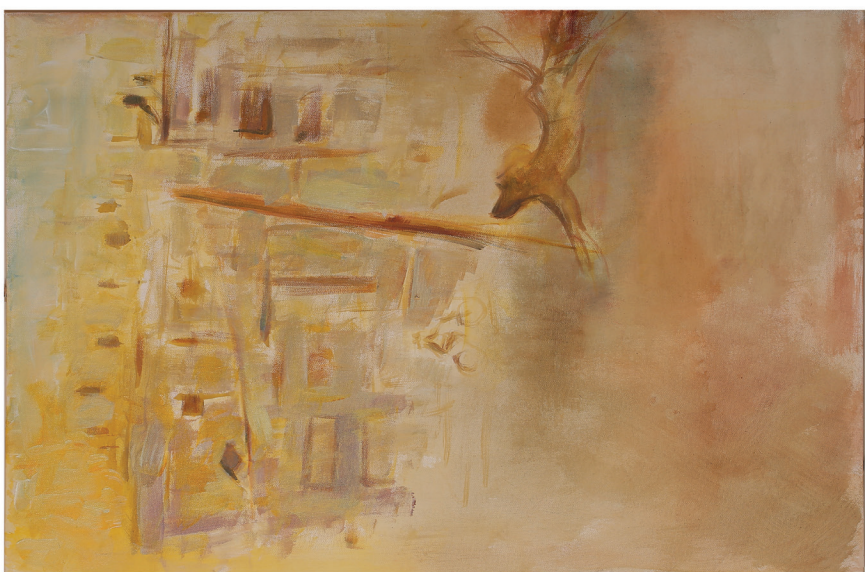
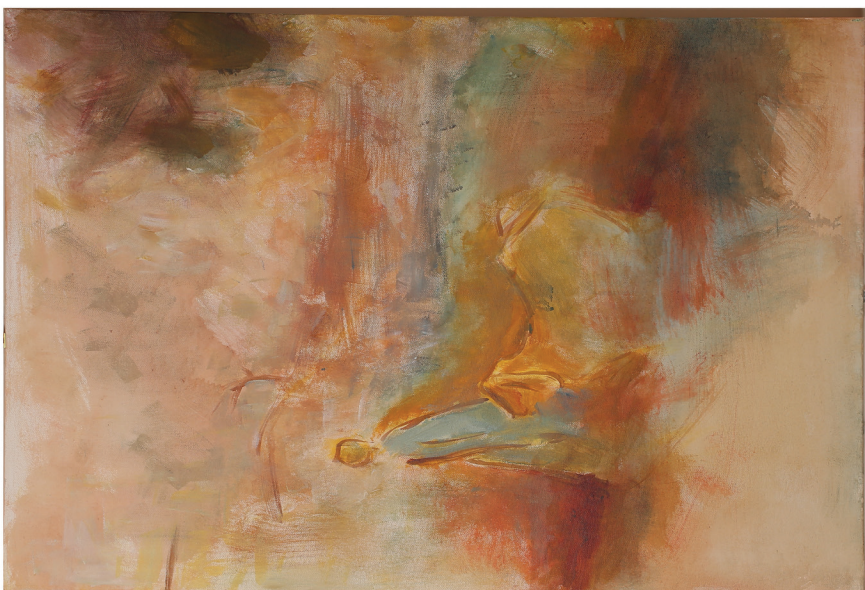
כְּשֶׁנִּשְׁמָתְךָ בְּמַעְלוֹת
וְרוּחַ לַיִל מִן הַהֲרוּדִיּוֹן
מִרְעִידָה בְּטִלִיתְךָ אֲדוּוֹת
מִמְתַקֶּת בְּפִי מִזְמוּרֵי הַתְּהִלִּים וּפְסוּקֵי שִׁיר הַשִּׁירִים
רְצוּף אֶהְבֶּה שְׁכֻמוֹתֶךָ
וְאוֹתֵיךָ וּנְקֻדּוֹתֶיךָ וְטַעְמֶיךָ
וְהַסּוּדוֹת הַקְּדוּשִׁים הַטְּהוֹרִים וְהַנּוֹרְאִים
הַיּוֹצֵאִים מִמֶּךָ

*

וּבְבִקְרָה, קִשְׁתֵּי נִשְׁמָתְךָ בֵּין שְׁבָרֵי הַגֶּשֶׁם לְרִסְסֵי הַפֶּז
בֵּין יְדֵיךָ הַפְּרוּשׁוֹת יְמִין וּשְׂמָאל (תְּפָרְצִי, תְּפָרְצִי)

שְׁצַעְדֵנוּ אַחֲרֶיךָ מִפְּזוֹ וּמְכַרְכֵּר, שְׁלַבְנוּ פְתוּחַ, שְׁעִינֵנוּ דוּמְעוֹת
שְׁצַעְדֵנוּ אַחֲרֶיךָ מִלְּאֵי סוּד, יְדִינוּ זֹרְחוֹת

שְׁשָׂרְנוּ אַחֲרֶיךָ
הַחַיִּים בְּזָבֵל
וּמְשִׁיחַ

אקריליק על בד, 3 חלקים, כל חלק 60x90, 2011

מה אדמה תכסי

מה אדמה תכסי הגוף החי הזה הלהבה
מה תכסי מי
שלא התכסה מה
אדמה תחוחה רכה
תכסי מי
שזרע בך פסות התכלת
שמנשק לך מתוכך
שנושא בך עיניך
לשמים
שכה היה אדם לך
בחתן לקראת פלה
שוכב בך
ענף בענף
רך ברך
שרש בשרש

החיים בזבל

אֶפְשָׁר לְרַקֵּד אֶת זֶה
אֶפְשָׁר לְמַצֵּא שָׁם
שְׁבָרִי בְּקְבוּקִים, מְשׁוּשֵׁי חִלְזוֹנוֹת
חִלְמוֹנוֹת חֲשׂוֹן, טְפוֹת טַל,
וְהִירָק יֵרֵק הַזֶּה עַל הַמְדַבֵּר
נִתֵּן לְבָבוֹת נִתֵּן לְנֶשֶׁם
וְלִרְקֹד אֶת זֶה כְּמוֹ שֶׁ
אֵתָּה אוֹחוֹ עֲכָשׁוּ בְּקִצֵּה הַגְּרֵטֶל
שֶׁל הַשְּׂכִינָה
בְּפַעֲמוֹת אוֹר

סיון הר שפי | נסירה

תפלת האיברים לפני הנתוח:
 הלב מבקש להיות פתוח במדה
 הגב אשר עומד להנסר, מותר על זקיפותו
 הידים נפשטות לקראת

תפלת האיברים
 ברית בין הבתרים
 על אף אימה חשכה בגוף
 יש אור בהיר מאד
 וצפור קטנה על אדן
 חלון פתוח

•

יודע את סוד האמצע
 ולהרים כמו מכסה
 שהאדים יעטפו את העינים
 את המראות

יודע לפתח,
 לתת
 לדברים לגלש מעצמם

גם הרפאות מעצמם
 ובשרם המתפלל
 תבוא

כמו כלי מקדש גנוזים
 יושב בקרבנו
 גלוי ונסתר
 כמו הר הבית
 שמתחת לכפה ראשו
 פתוח,
 לגמרי פתוח

•

עדה שלמה, כמו גְדָמִים ביער
טבעות כהות סביב עינים
נשואות מעלה:
עדין הולך
קול נסירתך.
יש ריח ואור לשעה,
הבוקעים מן הפצע
כמו מגן נסתר.
יש פנים שעולות
מן המרחק הנפער
והן פני צבי, או עפר,
קשה לומר כי מטשטש,
פנים חדשות והן פניך
כמו בחתנה והיא חתנתך,
דוקא כשננסר
כמו לוט הוסר
ועזו בעין

•

העולם הזה
הוא טורסו
של א-להים

•

הכתר הלבן
אינו חושב:
אני
כתר

דומם כאבן
זוהר בדשא
מרגלותיך

כסא הרב

על כסאו יֵשב הרב, כְּעַל כֶּסֶא יוֹלֶדֶת.
 בְּדַמְמָתוֹ צַעֲקַת יוֹלֶדֶת.
 סְנַטְרוֹ בְּחֻזְהוֹ, עֵינָיו עֲצוּמוֹת
 פִּרְקֵי אֲצַבְעוֹתָיו מְלַבִּינִים.
 מְעֵלִית צוֹנַחַת אֶל הַמִּשְׁבֵּר
 כְּמַמְרֵיֶאֱהָ
 תְהוֹם פְּתוּחָה שְׁמָה יָדָה
 תַּחַת יִרְכּוּ.
 אֲגִלִּי טַל עַל מִצְחוֹ,
 כִּי שֵׁם – –
 אֲרַבַּע רַגְלָיו
 נִנְעָצוּ יַחְפוֹת בְּשִׁלְגִים,
 נִנְעָצוּ בַלְבָּה
 הַיּוֹקֶדֶת.

בַּתוֹךְ כֶּסֶאוֹ יֵשב הרב, כְּנִכְנֵס לְסִפּוֹר – מַעֲשֵׂה.
 גְּרִיפּוֹנִים הַקִּיפּוּהוּ
 יוֹנִים הָמוּ לְצִוְאָרְיוֹ
 עֲשִׂבִים הַשְׁתַּרְגּוּ סָבִיב גּוֹפוֹ וְשָׂרוּ
 נְהֻמוֹת אֲרִיָּה מִשְׁעָנוֹת זְרוּעוֹתָיו
 וְכִנְפֵי עֵיט בְּגִבּוֹ.
 בְּקִטְפָּה רַכָּה
 הָיָה הוֹלֵךְ וְנִקְטָף
 מֵעֵץ הַתְּרֻזָּה הַמְּגֻלָּף,
 הוֹלֵךְ וְנִמּוּג
 אֶל עֵץ הַחַיִּים
 שָׂרְשׁוֹ.

דוד בראון | נאסף הצדיק

תמו ימי השבעה העולם על צירו סובב
הרע עוד מרקד בינינו
ואין איש שם על לב

אתה הוא שלמדת אותי כמה יש לו ממשות
איך פתאום מסביב החלו ניצוצות להדלק
ברגע הזה שבו לא היו עוד המלים
מלים. ולא היתה התורה כתובה
ולא היתה בינינו לבין הממשות
אלא כמיהה דחוסה באויר
מחיאות כפים טרופות
ודם זורם בעורקים
ועכשו

הריק

מנסר באויר ומחריש אונים
הנה, גם לו פתאום יש
ממשות
צריך למחא שוב כפים
מאד מאד להתבונן

יורם ניסנוביץ'

*

שַׁבַּת הַקָּרֶע הַגָּדוֹל
זִיפִים קָטְנִים רָצִים עַל פְּנֵיךְ
בֵּץ וְתַחֲרָה נְרַקְמַת
בְּאֶצְבָּעוֹת יָפוֹת עֵיפוֹת

נְחוֹת הַלְחָיִים בְּשָׂדוֹת
נַח עֲפָעַף
מִחֲשָׁבָה מִתְפַּשְׁטָת

רְפָאוֹת
תְּפִלָּה
מִתְאַחֶה מִהַשְׁבְּרִים

אָנִי נֹגֵשׁ אֶל הַשַּׁבָּת

מִנְחָם
יְהוּדֵי שְׁבוּר

נוגע בנימים |

ראיון עם הדסה וצורי פרומן על שירתו של הרב מנחם

משפחת פרומן התגייסה למשימה: הוצאת כתביו של הרב מנחם לאור. לצורך כך הם נפגשים בבית שגדלו בו, קוראים, נזכרים, מנסים לרדת לסוף דעתו. מדובר, כך מתברר, בכתבים רבים ומגוונים: מאמרים, שירים, ואף סיפורים. את תחום השירה לבדו יש לחלק וייתכן שיודפסו ספרים אחדים, שכן מלבד פרסומו מחדש של הספר 'אדם מן הארץ' (ספר השירים היחיד שהרב מנחם פרסם בחייו), ישנם שירים על סדר פרשות השבוע שנדפסו לפני שנים רבות (הרבה לפני הטור של חנן פורת ז"ל במעט מן האור) וכן שירים אישיים וקיומיים רבים אשר שכבו שנים בחשכת המגירה. לנוכח החריש העמוק הזה, ביקשנו מהדסה וצורי המנצחים על המלאכה להיפגש אתנו כדי לשמוע מהם את נקודת מבטם הפנימית ביחס לשירת חייו של הרב מנחם.

מתי התחיל הרב מנחם התחיל לכתוב, מה עורך אותו לכתובה? הדסה: בפועל, הכתיבה הרצינית התחילה לפני למעלה מעשרים שנה, הייתה לו צהבת ושלושה שבועות הוא היה בבית, בתקוע. צורי: הייתה לו רגישות גבוהה לדברים במציאות, דברים וכאב שאנשים אחרים מעבירים הלאה וזה התבטא בשירים. יש שיר על מישהי מבית חגי שנפצעה ונפגעה מוחית בפיגוע. ניסיתי להבין מי היא הייתה. כל כך הרבה נפצעו בפיגועים, עד שהרבה אנשים - זה עובר לידם. הוא כתב שירים, שמע ברדיו - וכתב. אלו שירים שברובם לא פרסם, אלא כתב לעצמו, מתוך התחושות החזקות וההתבוננות. הוא באמת לא היה ישן בלילות. בכל פעם שמישהו מת, גם כשמישהו התגרש... זה היה מטלטל אותו, לא היה אוכל, לא היה ממשיך כרגיל. היו תקופות שזה היה כך כמעט כל יום. הדסה: עכשיו יש לי פרספקטיבה לראות את הדברים, וזה חזק. פתאום אני מבינה עד כמה מנחם חי את הדברים בצורה טוטאלית. אני יכולתי להמשיך הלאה, והוא לא. הייתה לו עמידה חזקה מאוד בכל רגע - מול עצמו, מול הקב"ה. לכן כל נקודה קיבלה עוצמות גדולות. היחס לערבים - אנשים יודעים שאין פתרון, אז תתפוס צד ואל תסתכל על השני, תעבור הלאה. והוא לא עבר הלאה. הייתה לו גם נפש מאוד פיוטית. מצאנו עכשיו מכתב שכתב לי מהמילואים - מכתב הכי פשוט, של חייל, סתם מכתב - נוגע בנימים הדקות של המציאות, בדברים הכי עדינים.

בשירים יש הרבה שבר, קצת אווירה של קהלת, זה שונה מהדימוי שהיה לו, ואפילו בשיעורים שלו זה בא הרבה פחות לידי ביטוי מאשר בשירים. צורי: נכון, וזה בא לידי ביטוי אפילו יותר בשירים שלא פרסם. שמונים אחוז מן השירים הללו עוסקים במוות.

מה המקום של המוות בשירתו, כיצד אתם מסבירים את הופעתו כבר בשירה המוקדמת?

הדסה: עכשיו, כשאני מנסה להיות תלמידה שלו (אני מקבלת שבע-שמונה...) אני אפילו שמה לב יותר איך הראייה שלו את המציאות הייתה מאוד חיובית ביסודה. הוא לא רצה לשמוע שלילי, וגם לא דיבר שלילי. כך כלפי המציאות, אך כלפי עצמו היה אדם מיוסר.

צורי: כילד הייתי חוזר הביתה, ושאלו אותי בדרך: אימא בסדר? אמרתי, כן. אמרו, אתה בטוח, היא לא חולה? בתפילה אבא שלך אמר שצריך להתפלל עליה, שהיא מאוד חולה... כך היה חי. הוא הרגיש סכנה ממשית גם כשנורה התפוצצה מעל לראש שלו, וכתב על זה שיר. כששתי מכוניות חלפו זו על פני זו הוא ראה ממש נס בכך שלא התנגשו... הוא חי תמיד את הכמעט-חידלון.

היום היורצייט של הרב שג"ר, ולמרות שמבחינות מסוימות הם היו דמויות הפוכות, מהשירים ומהדברים שאתם אומרים נדמה שהיה משהו מאוד משותף להם בראיית המציאות.

צורי: אבא היה באמת קשור מאוד לרב שג"ר ויש לו גם כתיבות שאפשר לראות שמושפעות ממנו. אבל דווקא ההליכה של אבא לקראת המוות הייתה הרבה יותר אופטימית מהמוות שבו נגע לפני שלושים שנה בשירים. בכלל, חוסר המרמור של אבא הוא לא דבר המובן מאליו. הוא שידר אור, שלום. אנשים הלכו אחריו רק בגלל האור שהיה לו בפנים, אבל כל ההתנגדויות והפיתולים שהיו לו בחיים – מתבקש שזה היה הופך אותו לממורמר, שירגישו עליו את הקשיים האלה, ובכל זאת זה לא מה שהביא לעולם. זה פלא גדול שלו – עם כל הכשלונות, ההתנגדויות והמלחמות הפנימיות – הוא הביא משהו אופטימי כל כך לעולם.

הדסה: בשירים שלו אני מרגישה אותו עומד מול המוות כדי לראות איך מתוך זה צומחים חיים. להביא את הדברים לקצה כדי לראות נקודה של אמת. הייתה כאן נקודה של חיפוש.

צורי: לא תמיד הוא מצא. הרבה שירים מסתיימים כשהם לא מובנים. גם בשיעורים היה אומר – "אני לא מבין". אנשים היו באים, מציעים פתרונות, והוא – "אני לא מבין". זה לא סוד שאבא לא אהב הפי-אנד, גם בהצגות, בסרטים. על הסוף של 'אושפיזין', הוא אמר – "זה לא ר' נחמן". הוא לא

פחד להיות בקושי גם אם לא רואים את האור צומח. כמו באחד משירי
- הוא מגיע לנקודה שבה "שום דבר לא עובד" - ואולי זה עצמו יכול
להיות פתח.

הדסה: הוא מאוד אהב את קפקא. אמר שזה ספר מוביל בחיים שלו.
נקודת האין מוצא של קפקא הייתה מבחינתו גילוי אֵלֵהִים. כשהוא כותב
בסוף שירו "ואתחנן": "שום דבר לא עובד" - את זה הוא מגיש לקב"ה. זה
היה האופן שבו חגג את הסוף שלו - כשהבין שאין לו משל עצמו כלום,
והיה אומר: "אתה! אתה! אתה!" (עם התנועה האופיינית, של העלאת
הידיים למעלה). ומטבעות הלשון שלו: בימים האחרונים אמר, "ה' לקח ה'
נתן; יהי שם ה' מבורך ומרוגז!".

איזה מקום היה לשירה בקשר בניכס?

הדסה: הוא היה כותב לי הרבה שירים - לי, עליי, בעדי ונגדי... יש את
השיר הידוע על מיכל ודוד - החסיד והייקית...

זה לא סוד שהוא ראה אותך כשכינה...

הדסה: היה משהו כזה ביחס שלו אליי, הייתי בשבילו הכול, למרות שלא
יכולתי להיות הכול.

לאן השירה שלו קשורה יותר - לתורה שלו, לזוהר, או לפעילות
הפוליטית?

צורי: אבא חי במישור אחד, מעבר לחלוקה שלנו בין תורה לפעילות
פוליטית. כול הרעיונות והעשייה שלו נבעו ממקום אחד. אבל היו לו גם
קשיים, שבאמת היה רוצה ללמוד תורה, לעשות תיאטרון, להיות חלוץ...
היו ניגודים. לא רק אחד...

הדסה: הוא היה מידפק על דלתו של זה, ושל זה, והרשעים האלה... למה,
למה? עד שהבנתי שזה שורש נשמה שונה, של צדיק - שרגליו על הקרקע
המוצקה, הקשה, וראשו בשמים. הוא היה חולם הרבה חלומות פוליטיים.
חשבת, למה? לפחות שבחלומות יהיה משהו אחר... אני לא חלמתי אף
חלום פוליטי בחיים. לא הכרתי אף אחד כזה, אנשים הם דיכוטומיים,
מצרפים עוד משהו ובונים פאזל. אצלו היה משהו, שהכול היה יצוק לאחד.

אתם עובדים עכשיו על ספרים שונים במקביל: יש את 'אדם מן הארץ'
שאתם מוציאים מחדש עם שירים מהעזבוני שטרם ראו אור, ויש את
שירי פרשת השבוע, וגם מאמרים. אמרת לי, הדסה, שיש גם סיפורים -
מה את יכולה לומר עליהם?

הדסה: הסיפורים היו התנסות, אני לא יודעת עד כמה הם מגובשים. הוא

ניסה לבטא רעיונות שלו גם בדרך של סיפור. יש את השירה, הסיפורים, התיאטרון, לאו דווקא כי חיפש מהי הדרך הכי טובה לבטא את רעיונותיו, אלא כי אהב להתנסות. אני חושבת שבשירים ובסיפורים הוא הצליח להביא סוג של קלילות שלא הייתה קיימת במאמרים ובדברים אחרים שכתב. אנשים היו אומרים לו "תכתוב", והוא אמר – "אני כבר כתיבה". צודי: יש הרבה כתיבה מגויסת, גם בספר ('הנסיגה מהגולן'), במאמרים (מגויסים להסביר את הרעיונות שלו). הוא השקיע הרבה יותר מאמץ במאמרים, והשירים באו לו יותר בקלות. יש תיקונים, ובכל זאת – באו לו יותר בקלות.

שער הנושא של הגיליון הוא 'דרך גבר'.

הדסה: היה לו צד שמאוד רצה לדחוף את הפמיניזם, לקדם באמת את הקול הנשי. הוא דיבר על עולם הרוח, שהעניין הנשי מאוד חזק בו: ברסלב – תנועה נשית, וגם בזוהר זה חזק. זה מאוד הפעיס אותו. ועם זה, הוא היה מאוד גבר – כשהיה צריך לומר, הוא אמר; הוא לא פחד מאף אחד ולא שינה מפני אף אחד. הוא היה חזק ונוקב – ולכן היה פתוח מאוד לתנועה הזאת. הוא לא היה פלורליסט – דווקא מאוד חזק ונוקב, 'יסוד'. צודי: רוב מה שהתלמידים שלו שמעו ממנו זה הלכה ורמב"ם – זה קשור ל'יסוד' שאמא דיברה עליו. ומתוך זה, גם ה'מלכות'. אני חושב שהוא לא היה אוהב את הגברים המתרפסים. ככה זה בזוהר. כשימין הוא ימין, הוא יכול לקבל גם את השמאל.

על האמנות המלווה

יונתן פרויס

יונתן פרויס הוא אמן צעיר (יליד 1984), צייר ופסל, בן אלון-שבות המתגורר ויוצר כיום בירושלים. תחנות משמעותיות בחייו וביצירתו – לימודי ציור אצל ליאוניד בלקלב, עבודה כרועה צאן, מגורים לתקופה בבת ים ובדרום תל אביב. לא מפתיע אם כן, כי בציוריו ובמיצביו, פרויס מקיים דיאלוג מעניין בין הטבע הכפרי לבין הכרך – הן בבחירת הנושאים לציור ולפיסול, והן בחומרים בהם הוא משתמש. דמויות הרועה, החורש, ובעלי חיים מן המשק והחצר – העז, הכלב והחתול, הציפור, חוזרים ביצירותיו. לצד נופי המרעה מופיעים – לעתים ביצירה אחת, לעתים בציורים נפרדים – נופי העיר, בנייני אבן ומכונות חונות. אין זו "העיר האפורה" אל מול "קסם הטבע" – הצבעוניות קיימת כאן גם כאן, וניכרת אהבת היוצר למה שנראה כשני בתי גידולו. בפסליו, פרויס משתמש במגוון רחב של חומרים, ומתייחד בפיסול בפסולת, בחומרים ממוחזרים, טבעיים ותעשייתיים גם יחד: עלי שלכת ורשת ברזל, צנצנות וחימר, עיתונים וכלי-מטבח ועוד. גם כאן התחושה אינה של ניגוד כי אם של מזיגה וחיבור מהותיים, מעין אמירה כי העולם הנו קולאז' של צורות-קיום, החיים הם מפגשים רבי-עניין בין הראשוני והמלאכותי. עוד מתאפיינות יצירותיו של פרויס בתנועה, המתבטאת גם בדינמיקה בין דמויות אנושיות: יחסים מעניינים ונתונים למספר פרשנויות, בין איש ואשה, בין אם לילד, בין אדם נח וחושב לבין סביבתו הערה ועוד. השימוש בחוטי המתכת ליצירת דמויות אלו, מעלה על הדעת קשר וסבך, ומדגיש את התנועה בגוף כשלעצמו ובין הגופים. בהבקיעו מתוך החומר או עיסת הנייר, יוצר החוט תחושת שלדיות ושבריריות המתגלה מתוך כיסויי הגוף והלבוש, וכן שומר על ממד מופשט המשווה לדמויות סוג של מסתורין.